

Tiina Jurvakainen, Iiris Kapanen, Kati Tiitola

Oikeus toimia luonnossa

Luontotoiminnan mahdollisuudet Icehearts ry:n tyttötoiminnassa

---

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Toimintaterapeutti AMK

Toimintaterapian koulutusohjelma

Opinnäytetyö

16.9.2015

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Tiina Jurvakainen, Iiris Kapanen ja Kati Tiitola Oikeus toimia luonnossa. Luontotoiminnan mahdollisuudet Icehearts ry:n tyttötoiminnassa. 42 sivua + 3 liitettä Syksy 2015
Tutkinto	Toimintaterapeutti AMK
Koulutusohjelma	Toimintaterapian koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Toimintaterapeutti
Ohjaajat	Lehtori Tuula Uutela Lehtori Anne Talvenheimo-Pesu
<p>Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää luontotoiminnan mahdollisuuksia syrjäytymistä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä toteuttavan Icehearts ry:n tyttötoiminnassa. Toisena tavoitteena oli selvittää, millaisina tyttöjen taidot näyttäytyvät luontoympäristössä verrattuna kouluympäristöön. Yhteistyökumppanina opinnäytetyössä oli Icehearts ry:n Vantaan Mikkolan koululla toimiva tyttöjoukkue ja joukkueen kasvattaja Nelli Niemelä.</p> <p>Teoreettisena viitekehyksenä opinnäytetyössä on käytetty inhimillisen toiminnan mallia. Lisäksi opinnäytetyön taustalla ovat vaikuttaneet luontotoiminnan mahdollisuuksista tehdyt tutkimukset, lapsen normaalikehityksen liittyvät teoriat sekä toiminnallisen oikeudenmukaisuuden käsite. Opinnäytetyö edustaa laadullista tutkimusta, jossa aineistonkeruumenetelminä käytettiin tyttöjen ja ohjaajan havainnointia sekä havainnointiaineistoa täydentävää joukkueen kasvattajan haastattelua. Havainnoinnit toteutettiin tyttöjoukkueen luontoretkellä hyödyntäen inhimillisen toiminnan malliin pohjautuvaa havainnointirunkoa. Havainnointiaineisto analysoitiin teorialähtöisellä sisällönanalyysillä.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksena voidaan todeta luontotoiminnan soveltuvan tyttötoiminnan toimintamuodoksi edellyttäen, että ohjaajalla on vaadittavat resurssit ja taidot toiminnan ohjaamiseen. Osalla tytöistä taidot näyttäytyivät luontoympäristössä positiivisessa valossa verrattuna kouluympäristöön. Luontoympäristössä tyttöjen olemus näyttäytyi yleisesti ottaen rauhallisena ja ympäristö tarjosi virikkeitä sekä motivoi toimintaan.</p> <p>Johtopäätöksenä luontotoimintaa voisi kehittää Icehearts ry:n tyttötyössä porrastamalla toimintaa vastaamaan tyttöjen taitoja, jolloin toiminta tukisi paremmin toiminnallisen pätevyyden kokemuksen kehittymistä. Parhaimmillaan luontotoiminta tapahtuisi enenevässä määrin yhteistyössä koulun kanssa, jolloin toiminnan hyödyt laajenisivat Icehearts-harrastustoiminnasta myös lasten koulupäiviin.</p>	
Avainsanat	toimintaterapia, lapset, syrjäytyminen, ennaltaehkäisy, luonto

Author(s) Title Number of Pages Date	Tiina Jurvakainen, Iiris Kapanen ja Kati Tiitola The Right to Participate in Nature Activities. Possibilities of Occupation-based activities in nature within the Icehearts Girl Team. 42 pages + 3 appendices Autumn 2015
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Occupational Therapy
Specialisation option	Occupational Therapy
Instructors	Tuula Uutela, Senior Lecturer Anne Talvenheimo-Pesu, Senior Lecturer
<p>The main purpose of this study was to examine the possibilities of nature activities within the Icehearts operating model focusing especially on their first girls team. Icehearts is a welfare operation model focusing on children. It has been developed to promote well-being and the prevention of social exclusion. The second aim of this study was examining how the girls' skills appeared in natural surroundings compared to school environments. The co-operation partners were the Icehearts' girl team and their educator Nelli Niemelä at Mikkola elementary school in Vantaa.</p> <p>As for theory the frame of reference used in this study is the Model of Human Occupation (MOHO), which is one of the main theories in Occupational Therapy. Additional theoretical backgrounds are former studies of the effectiveness of occupation-based activities in nature, the concept of occupational justice and the theory of occupational development. This study is a qualitative research. Methods for collecting data were structured observation of the girl team and their educator. The educator was also interviewed to complement observation material. The observation took place at the team's trip to a nature reserve and was based on the Model of Human Occupations theory. The observational material was analysed using theory-based content analysis.</p> <p>Results showed that occupation-based activities in nature could easily be applied as an occupational form to Icehearts' girl team given that the educator is provided with the necessary skills and resources for guidance in nature. Within the team some girls' skills appeared in a positive way in natural environments compared to school environment. The natural environment provided recreational opportunities and motivated to participate in occupation. Overall the girls' appearance seemed calm in the nature.</p> <p>As a conclusion, nature activities could be adapted to correspond to the Icehearts girl team's skills. Thus the occupational form would support the development of occupational competence within the team. At best occupation-based activities in nature would take place in collaboration with members of the school staff. In this case nature activities would also benefit Icehearts' girls everyday school life.</p>	
Keywords	occupational therapy, children, social exclusion, prevention, nature

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Yhteistyökumppani	3
3	Teoreettiset lähtökohdat	5
3.1	Aiempi tutkimus	5
3.1.1	Aiemmat opinnäytetyöt	5
3.1.2	Luontotoiminnan vaikuttavuutta käsittelevät tutkimukset	6
3.2	Inhimillisen toiminnan malli (MOHO)	8
3.2.1	Tahto	9
3.2.2	Tottumus	9
3.2.3	Suorituskyky	10
3.2.4	Ympäristö	10
3.2.5	Tekeminen ja sen ulottuvuudet	10
3.2.6	Terapeuttiset strategiat	11
3.3	Toiminnallinen oikeudenmukaisuus	13
3.4	Toiminnallinen kehitys keskilapsuudessa	15
4	Opinnäytetyöprosessi	18
4.1	Esitiedon kerääminen	18
4.2	Aineiston keruu	20
4.3	Aineiston analyysi	24
5	Työn tulokset	27
5.1	Ihminen	27
5.2	Ympäristö	27
5.3	Tekeminen	28
5.4	Ohjaajan ominaisuudet ja rooli	29
6	Päätelmät	31
7	Pohdinta	33
7.1	Opinnäytetyön luotettavuustarkastelu	34
7.2	Eettinen tarkastelu	36
7.3	Jatkoehdotukset	38
	Lähteet	40

Liitteet

Liite 1. Tiedote

Liite 2. Lasten havainnointirunko

Liite 3. Ohjaajan havainnointirunko

1 Johdanto

Luonnon merkitys lasten hyvinvoinnin kannalta on noussut viime aikoina puheenaiheeksi yhteiskunnan teknologisoitumisen ja kaupungistumisen edetessä. Yhdysvalloissa lasten luontosuhteen heikentyminen on ollut huolenaiheena jo pidempään (Louv 2009). Viime vuosina ilmiöön on herätty myös Suomessa ja muissa Pohjoismaissa. Myös toimintaterapia-alan piirissä luonto- ja eläinavusteinen terapia ovat herättäneet lisääntyneessä määrin mielenkiintoa. Opinnäytetöitä on tehty etenkin eläinavusteisesta terapiasta ja esimerkiksi maatilojen hyödyntämisestä terapiaympäristönä. Villin luontoympäristön mahdollisuuksista terapeuttisen toiminnan ympäristönä löytyy sen sijaan vain vähän opinnäytetöitä siitä huolimatta, että Suomen luonto ja yhteiskunnassamme vallitsevat jokamiehen oikeudet tarjoaisivat loistavat mahdollisuudet terapeuttisen toiminnan toteuttamiseen monipuolisissa luontoympäristöissä.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää luontotoiminnan mahdollisuuksia ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä toteuttavan Icehearts ry:n tyttötoiminnassa. Opinnäytetyön kautta pyritään edistämään tyttötoiminnan kehittämistä. Työssä etsitään vastauksia siihen, miten luontotoiminta soveltuu Iceheartsin tyttöjoukkueen toimintamuodoksi ja millaisena lasten taidot näyttäytyvät luontoympäristössä verrattuna kouluympäristöön.

Aihe on valikoitunut opinnäytetyön tekijöiden oman kiinnostuksen pohjalta. Opinnäytetyön tekijöinä olemme kiinnostuneita luontoympäristön mahdollisuuksista toimintaterapeutin ammatissa ja lähdimme etsimään sopivaa yhteistyökumppania ja aihetta, joka liittyisi teemaan. Icehearts-tyttötoiminta on valikoitunut yhteistyökumppaniksi erään opettajan kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta. Icehearts-tyttötoiminnan kasvattajalta Nelli Niemelältä löytyy myös kiinnostusta aiheeseen, sillä hänellä on itsellään partiotausta ja halua hyödyntää luontotoimintaa omassa työssään. Tyttötoiminta on työn toteuttamisvaiheessa uutta ja hakee vasta toimintamuotoaan.

Teoreettisena lähtökohtana työssä on Gary Kielhofnerin kehittämä inhimillisen toiminnan malli, joka erittelee yksilön hyvinvointiin ja ympäristöön liittyviä tekijöitä (Kielhofner 2008). Työssä tuodaan esille myös luontotoiminnan vaikuttavuutta ja yksilön toiminnallista kehitystä kartoittavaa aiempaa tutkimustietoa. Olennainen käsite työssämme on

toiminnallinen oikeudenmukaisuus, joka liittyy olennaisesti myös Iceheartsin toimintaperiaatteisiin.

Opinnäytetyön tuloksista voivat hyötyä Iceheartsin tyttötoiminnan lisäksi myös muut lasten parissa työskentelevät ja luontotoiminnan mahdollisuuksista kiinnostuneet eri alojen ammattilaiset. Työssä sovelletaan toimintaterapia-alan näkökulmaa ennaltaehkäisevään työotteeseen. Ennaltaehkäisevä työote on kenttä, jolla toimintaterapeutit tulevat tulevaisuudessa todennäköisesti yhä enenevässä määrin työskentelemään (Leino 2011: 43; Hautala ym. 2011: 341). Opinnäytetyön toivotaan omalta osaltaan tukevan toimintaterapeutin roolin hahmottamista kyseisellä työkentällä.

Työn alkuosiossa luvuissa 2–3 esitellään yhteistyökumppani, aiemmat tutkimukset ja teoreettiset lähtökohdat. Luku 4 käsittelee opinnäytetyön prosessia eli aineiston keruuta ja sen analysointia. Luvuissa 5–6 esitellään työn tulokset ja päätelmät. Luku 7 sisältää pohdintaa työn toteutuksesta ja onnistumisesta sekä luotettavuustarkastelun ja eettiset näkökohdat liittyen työn toteutukseen.

2 Yhteistyökumppani

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimii Icehearts ry:n tyttötoiminta ja sen vastaava ohjaaja Nelli Niemelä. Suomen Icehearts on vuonna 1995 perustettu toimintamalli ja sosiaalinen kasvattajaseura, jonka pääasiallisena tarkoituksena on tarjota tukea ja ennaltaehkäisevää toimintaa syrjäytymisvaarassa oleville lapsille. Iceheartsin tavoitteena on edistää lasten hyvinvointia tarjoamalla mahdollisimman monelle lapselle mahdollisuuksia harrastaa ja tuntea olevansa osa yhteisöä. (Icehearts 2015.) Icehearts toiminnan yhtenä suurimmista tavoitteista on täten tukea ryhmään valittuja lapsia kasvamaan hyvinvointia ympärilleen tuottaviksi, vastuullisiksi aikuisiksi haastavista olosuhteista riippumatta (Niemelä, M. 2015).

Icehearts-toimintamalli pitää sisällään ammatillisen ja pitkäkestoisen kasvatustuen tarjoamisen lapsille, joista on erityinen huoli. Icehearts koostuu joukkueista, joista jokaisella on oma ammatillisen pätevyyden omaava kasvattajansa. Jokaisen huolellisin, ammatillisin perustein valitun joukkueen on tarkoitus toimia yhdessä 12 vuotta, lasten täysi-ikäisyyteen saakka. Konseptin toimintamalli on näin ollen myös tulevaisuuteen investointia ja sillä on vahvaa todistettua näyttöä joukkue toiminnan hyödyistä niin yksilön, yhteisön kuin yhteiskunnankin osalta. Icehearts-toimintamallin avulla edistetään muun muassa osallisuutta, vähennetään huostaanottoja, vältetään koulupudokkuuksia, vähennetään rikollisuutta sekä päihteiden käyttöä ja kotoutetaan maahanmuuttajalapsia. (Icehearts 2015.)

Joukkuetta perustettaessa valitaan siihen kunnan sosiaalitoimen, varhaiskasvatuksen ja koulun henkilöstön kanssa yhteistyössä aluksi kymmenen 6-vuotiasta lasta, jotka muodostavat joukkueen ydinryhmän. Joukkueeseen valitaan lapsia, jotka tarvitsevat erityistä tukea kasvussaan sekä lapsia, joilla syystä tai toisesta ei ole mahdollisuutta muuten osallistua harrastustoimintaan. Icehearts-lapsiin kuuluu tyypillisesti maahanmuuttajaperheiden, yksinhuoltajien sekä suurperheiden lapsia. Myöhemmässä vaiheessa joukkueita voidaan täydentää maksimissaan 20–25 lapseen. (Icehearts 2015.)

Icehearts-toimintamallin keskiössä ovat liikunta ja urheilu sekä etenkin joukkuelajit, joiden avulla pyritään muun muassa kohottamaan mukana olevien lasten fyysistä ja psyykkistä kuntoa sekä sosiaalista elämänpiiriä (Icehearts 2015). Iceheartsin toiminta on viime aikoina laajentunut voimakkaasti. Toimintaa on tällä hetkellä jo kymmenellä

paikkakunnalla 27:ssä eri joukkueessa. Lapsia on mukana toiminnassa yhteensä yli 500. (Niemelä – Vartiamäki 2015; Vartiamäki 2015.)

Icehearts-tyttöjen pilottijoukkue aloitti toimintansa syksyllä 2013 Vantaan Korsossa Mikkolan koululla. Uusille tyttöjoukkueille on kasvavaa kysyntää, mutta toiminnan mallintaminen ja muodon hakeminen on haastavaa tyttöjen ja poikien käyttäytyessä ja oireillessa hyvin eri tavoin: siinä missä pojat oireilevat usein voimakkaasti ulospäin, tyttöjen hätää voi olla vaikeampi huomata. (Wickström 2014: 94.) Opinnäytetyön tekovaiheessa tyttöjoukkue oli ollut toiminnassa 1,5 vuotta ja joukkue oli jo alkanut hitsautua yhteen. Joukkue oli ehtinyt jo kokeilla monenlaisia toimintamuotoja ja tyttöjoukkueen erilaisuus verrattuna poikajoukkueisiin oli huomattu. Nelli Niemelän mukaan tyttöjen kanssa on esimerkiksi vaikea soveltaa toimintaa, jossa keskityttäisiin pääasiassa vain yhteen joukkuelajiin, kuten Icehearts-poikien kanssa tähän saakka on toimittu. Niemelä pohti, että joukkueen kanssa tullaan todennäköisesti tulevaisuudessa jakamaan toimintaa useampiin harrastusmuotoihin (Niemelä, N. 2015).

Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Iceheartsin tyttötoiminnan kanssa ja työ on luonteeltaan toiminnan kehittämiseen tähtäävä. Käytännön yhteistyössä tyttöjoukkue on toiminut opinnäytetyömme kohderyhmänä ja informanttina. Tyttötoiminnan ohjaaja Nelli Niemelä toimi myös informanttina opinnäytetyössä.

Mikkolan koulun Icehearts-tyttöjoukkueeseen kuuluu yhteensä 16 tyttöä. Tytöt olivat opinnäytetyön tekohetkellä 8–11-vuotiaita. Huomattavaa on, että merkittävä osa tytöistä on lähtöisin eri etnisiä taustoja edustavista maahanmuuttajaperheistä ja näin ollen kulttuuriset taustat joukkueen jäsenten keskuudessa ovat moninaiset.

Ennen varsinaista aineiston keruuta pyrittiin kartoittamaan tyttöjoukkueen haasteita ja vahvuuksia SDQ-kyselyllä sekä haastatteleamalla joukkueen kasvattajaa Nelli Niemelää tyttöjen haasteista. SDQ-kysely (Strengths and Difficulties -Questionnaire) on lyhyt lapsen käyttäytymistä kartoittava kysely, jonka alkuperäinen tarkoitus on auttaa tunnistamaan lasten psyykkistä oireilua. Kysely kartoittaa lapsen tunne-elämän oireita, käytösoireita, yliaktiivisuuden/tarkkaavaisuuden oireita, kaverisuhteiden ongelmia ja lapsen vahvuuksia sekä mahdollisten oireiden tai vaikeuksien vaikutusta lapsen elämään. (TOIMIA-tietokanta 2015.) Alle 11-vuotiaiden lasten osalta kyselyn täyttää joko opettaja tai lapsen huoltaja. Tyttöjoukkueen osalta kyselyn täytti joukkueen kasvattaja. SDQ-kyselyn perusteella joukkueen tytöillä on keskimäärin erittäin suuri riski käyttäytymis-

häiriöiden esiintymiseen, suuri riski korkeaan stressitasoon, tunne-elämän vaikeuksiin ja sosiaalisiin vaikeuksiin sekä keskimääräinen riski yliaktiivisuuteen ja keskittymisvaikeuksiin. Luvussa 7.1. kerrotaan tarkemmin esitiedon keräämisestä ja käydään yksityiskohtaisemmin läpi SDQ:n avulla saatuja esitietoja.

3 Teoreettiset lähtökohdat

Tässä luvussa käsitellään työn kannalta oleellisia taustateorioita. Teoriaosuus koostuu aiemmasta tutkimustiedosta ja opinnäytetöistä, inhimillisen toiminnan mallista, toiminnallisen oikeudenmukaisuuden ja keskilapsuuden toiminnallisen kehityksen teorioista.

3.1 Aiempi tutkimus

Tämä luku tarjoaa katsauksen opinnäytetyön kannalta olennaiseen aiempaan tutkimukseen. Luvussa esitellään aihetta käsitteleviä opinnäytetöitä sekä luontotoiminnan vaikuttavuuteen liittyvää tutkimusta.

3.1.1 Aiemmat opinnäytetyöt

Iceheartsin tyttötoiminnasta on tehty aiemmin kaksi sosiaalialan opinnäytetyötä. Lotta Haukkovaara ja Iida Hämäläinen ovat vuonna 2013 valmistuneessa opinnäytetyössään *Entäs tytöt?: Projektisuunnitelma Icehearts-toimintamallin soveltamisesta tytöille* laatineet projektisuunnitelman Iceheartsin toimintamallin soveltamisesta tyttötoimintaan. Projektisuunnitelmassa on ehdotettu muun muassa partiotoimintaa tyttöjoukkueen toimintamuodoksi (Haukkovaara – Hämäläinen 2013: 6). Suunnitelmassa tyttötoiminnan mahdollisuuksiksi on arvioitu toiminnan vakiintuminen pysyväksi, syrjäytymistä ehkäiseväksi toimintamalliksi sekä sen leviäminen yleisesti tunnistetuksi sekä käytetyksi tyttötyön toimintamalliksi. Heikkouksiksi ja uhiksi projektin onnistumisen kannalta on arvioitu haasteet rahoituksen sekä sitoutuneiden työntekijöiden löytämisessä. (Haukkovaara–Hämäläinen 2013: 12–13.) Vuonna 2015 valmistunut opinnäytetyö *Keijumaailman tytöt: sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen ryhmä Icehearts -tyttöjoukkueelle* käsittelee opiskelijoiden lapsille ohjaamaa tunnetaitoryhmää (Jaakola – Majanmaa 2015). Opinnäytetyön tekijät havaitsivat Icehearts-tytöillä olevan vahvan kiinnostuksen ja in-

nostuksen ryhmätoimintaa kohtaan. Ryhmäkertojen aikana tyttöjen käytöksessä ja sosiaalisissa taidoissa oli myös havaittu kehitystä. (Jaakola – Majanmaa 2015: 39.)

Mira Metsälehto (2014) on opinnäytetyössään laatinut palvelukuvauksen toimintaterapeutisesta luontointerventiosta ja käsittelee työssään myös terapeutin luontotoiminnan historiallista taustaa. Metsälehdon mukaan toimintaterapeutin luontointervention hyöty nuorelle ilmenee psykososiaalisen toimintakyvyn vahvistumisena ja tätä kautta syrjäytymisen ehkäisynä (Metsälehto 2014: 38). Talvensaaren, Huttusen ja Ruhasen (2014) sosiaalialan opinnäytetyö tarkastelee luontotoimintaa lasten luontosuhteen ja osallisuuden vahvistamisen sekä syrjäytymisen ehkäisyn välineenä. Opinnäytetyön tekijät pyrkivät järjestämällään luontoympäristöön sijoittuneella elämysleirillä vahvistamaan lasten luontosuhdetta tutkivan oppimisen, luontokokemusten ja -elämysten, aistien käytön, luonnon kunnioittamisen, luontotietouden lisäämisen, luontomateriaalien käytön sekä mielenkiinnon ja uteliaisuuden herättämisen kautta (Talvensaari ym. 2014: 32).

3.1.2 Luontotoiminnan vaikuttavuutta käsittelevät tutkimukset

Luontoympäristön merkitystä ihmiselle käsittelevissä tutkimuksissa on todettu luontoympäristöllä ja -toiminnalla olevan positiivisia vaikutuksia esimerkiksi lasten oppimisvaikeuksiin ja haasteelliseen käytökseen. Luonnossa toimimisen vaikutuksia lasten oppimiseen ovat tutkineet esimerkiksi Lieberman ja Hoody (1998), jotka totesivat tutkimuksessaan opiskelun ulkotiloissa lisäävän lasten luovuutta ja ongelmanratkaisukykyä. Holmes (2007) on tutkinut ympäristökasvatuksen vaikutuksia lasten oppimiseen. Tutkimuksen perusteella ympäristökasvatukselliseen toimintaan osallistuneet lapset osoittivat suurempaa mielenkiintoa ja sitoutumista oppimista kohtaan, parempaa akateemista suoriutumista ja kriittisen ajattelun taitoa sekä parempia kielitaitoja kuin lapset, jotka eivät osallistuneet vastaavaan toimintaan.

Luontoympäristön vaikutuksia lasten käyttäytymiseen ovat tutkineet muun muassa Kuo ja Taylor, joiden tutkimuksessa (2004) havaittiin luonnossa vietetyn ajan vaikuttavan merkittävästi ADHD:n oireiden vähenemiseen (Godbey 2009:9).

Pohjoismaisissa tutkimuksissa Palsdotter ym. (2013) sekä Annerstedt ja Währborg (2011) ovat tutkineet luontoympäristöä nimenomaan toiminnallisen kuntoutuksen näkökulmasta lupaavin tuloksin. Palsdotterin, Grahnin ja Perssonin tutkimuskohteena olivat

stressiperäisiin psyykkisiin sairauksiin sairastuneet kuntoutujat, jotka osallistuivat 12 viikon kuntoutusjaksoon erityisesti suunnitellussa kahden hehtaarin kokoisessa terveyspuutarhassa toimintaterapeutin ja puutarhurin toimiessa ohjaajina. Tutkimus osoitti kuntoutusjaksolla olleen selvän vaikutuksen muun muassa kuntoutujien stressitason laskemiseen. (Palsdotter – Grahn – Persson 2013: 6.) Luontokuntoutuksen tulokset näkyivät myös pidemmällä aikavälillä kuntoutujien toiminnallisuuden kohenemisena, parempana terveydentilana sekä kohentuneena työkykynä (Palsdotter – Grahn – Persson 2013: 8). Matilda Annerstedt ja Peter Währborg ovat koonneet yhteen luontoavusteisesta terapiasta saatavilla olevat luotettavuuskriteerit täyttävät tieteelliset tutkimukset ja tulleet siihen tulokseen, että saatavilla oleva todistusaineisto tukee luontoavusteisen terapian tehokkuutta ja sopivuutta olennaisena osana julkista terveydenhuoltoa (Annerstedt – Währborg 2011: 382).

Psykologi Kirsi Salonen tarkastelee lapsen luontosuhdetta ekopsykologian näkökulman kautta. Ekopsykologisen ajattelun mukaan lapsella on jo syntyessään niin sanottu ekologisen minuus, josta merkinä on lapsen taipumus nauttia luontoelementtien tarjoamista aistikokemuksista (Salonen 2005: 121). Ekopsykologian teorian mukaan luontosuhde on siis ihmisessä sisäsyntyisenä eikä se näin ollen ole pelkän kasvatuksen tulosta. Evolutionaarinen näkökulma tukee ajatusta siitä, että ihmiselle on lajin kehityksen kannalta ollut välttämätöntä voida hyvin luontoympäristössä. Muun muassa myönteiset emootiot aktivoituvat herkemmin ihmisen ollessa altistunut luontoelementeille. (Salonen 2005: 60.)

Luonnolla on yksilöön elvyttävä vaikutus, mutta luonto voi toimia oivana ympäristönä myös ryhmähengen kohottamisessa ja se voi vaikuttaa positiivisesti sosiaalisten taitojen kohenemiseen ryhmässä toimiessa. Salosen mukaan luonnossa tapahtuvat ryhmätoimintaan liittyvät harjoitukset vaikuttavat suotuisasti muun muassa yhteistyöhön, ryhmäytymiseen ja avautumiseen sekä luottamukseen ryhmässä. (Salonen 2005: 103.)

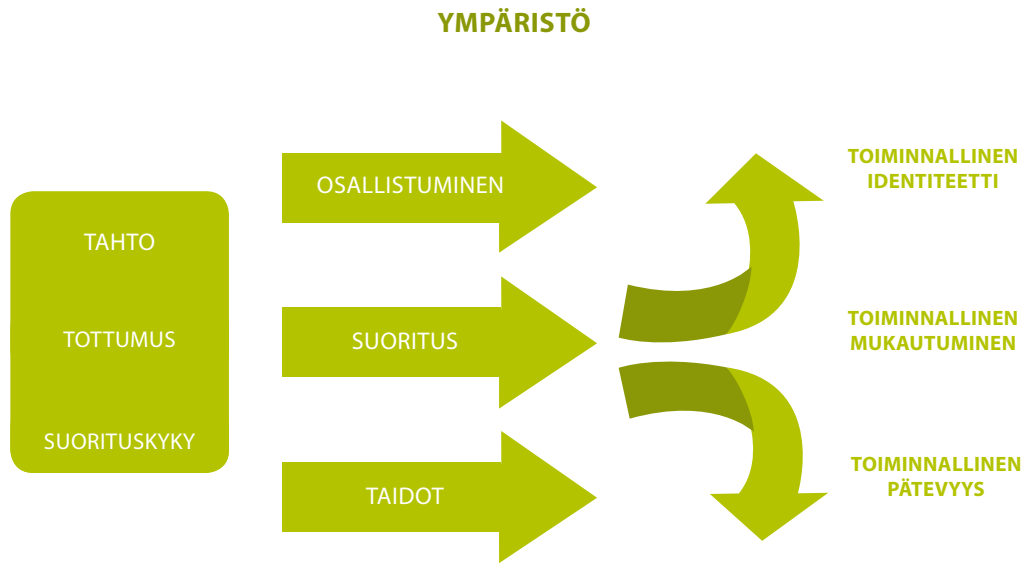
Richard Louv (2005) on tutkinut Yhdysvalloissa lasten luontosuhdetta ja päätenyt eri tutkimustuloksia koottuaan ja tarkasteltuaan siihen johtopäätökseen, että lasten luonnossa viettämä aika on merkittävästi vähentynyt ja suhde luontoon heikentynyt. Louv pitää tätä huolestuttavana ilmiönä ja käyttää luonnosta vieraantumisen termiä "nature-deficit disorder". Tutkimusten mukaan samanlainen suuntaus on havaittavissa myös muualla länsimaissa Pohjoismaat mukaan lukien (Charles – Louv 2009: 2).

Suomalaisen yhteiskunnan kaupungistuessa luonto ympäristönä on edelleen osa kulttuuriperintöömme ja toiminnallisia juuriamme (Hautala ym. 2011: 79–80). Luontoympäristö, kuten metsä, poikkeaa ympäristönä paljon kaupunkilaislapsen arkiympäristöstä. Suomessa luontoympäristön vaikutusta ihmisen psyykeen on tutkinut muun muassa Kalevi Korpela (2009), jonka mukaan luonnossa liikkuja voi havaita eteensä aukeavia uusia mahdollisuuksia, jolloin tietoisuus itsestä suorittajana ja totuttuihin rooleihin sidoksissa olevana katoaa. Tällä tavoin luonto elementtinä toimii Korpelan mukaan eheyttävästi. (Korpela 2009: 115–125.)

3.2 Inhimillisen toiminnan malli (MOHO)

Teoreettisena viitekehyksenä tässä opinnäytetyössä toimii inhimillisen toiminnan malli (MOHO). Malli on kehitetty Yhdysvalloissa 1980-luvun alkupuolella Gary Kielhofnerin toimesta, mutta se juontaa juurensa 1970-luvulle professori Mary Reillyn ajatteluun. Reilly korosti aiemmin vallassa olleen reduktionistisen ajattelutavan vastaisesti toimintaa ihmisen perustarpeena. Inhimillisen toiminnan malli nosti ensi kertaa keskiöön myös asiakaslähtöisen terapiakäytännön sekä kokonaisvaltaisen ihmiskäsityksen. (Hautala ym. 2011: 234; Kielhofner 2008: 1–4.) Mallissa henkilön sisäisten ja ulkoisten ympäristötekijöiden katsotaan muodostavan dynaamisen kokonaisuuden (Hautala ym. 2011: 235).

Inhimillisen toiminnan mallin käsitteiden on havaittu tässä opinnäytetyössä soveltuvan hyvin sekä aineiston keruuseen, toiminnan analysointiin että lasten taustojen hahmottamiseen. Malli tuo hyvin esille lasten roolit, mielenkiinnon kohteet sekä arvot ja erittelee etenkin tutkimuskysymyksen kannalta olennaisiin elementteihin, kuten ympäristöön, tahtoon ja tottumukseen liittyviä alakäsitteitä hyvin. Inhimillisen toiminnan malli ja siihen pohjautuva arviointimenetelmä PVQ (Pediatric Volitional Questionnaire) ovat tässä työssä luoneet pohjan havainnointiin perustuvalla aineistonkeruulla. Puutteeksi mallissa työn kannalta on havaittu ohjaajan toiminnan havainnoimiseen heikosti soveltuvat käsitteet. Lisäksi haastavaksi on koettu emotionaalsiin taitoihin ja valmiuksiin liittyvien havaintojen sijoittaminen mallin käsitteiden alle. Toimintaterapian teoreettisten mallien vertailun jälkeen todettiin Inhimillisen toiminnan mallin olevan kuitenkin soveltuvim tutkimusaiheen hahmottamiseen ja aineiston analysointiin. Ihmiseen liittyviksi elementeiksi malli luokittelee tahdon, totumuksen ja suorituskyvyn.

Kuvio 1. Toiminnallisen mukautumisen prosessi (Kielhofner 2008; Hautala ym. 2013).

3.2.1 Tahto

Tahdolla tarkoitetaan ihmisen motivaatiota toimia. Monimutkainen hermostollinen rakenne, toimintaan kehittynyt keho sekä tietoisuus potentiaalista toimia luovat ensisijaisen perustan ihmisen motivaatiolle toimia. (Kielhofner 2008: 12.) Toissijaisia toiminnan motivaattoreita ovat muun muassa taloudelliset kannusteet ja ihmisen perustarpeet kuten nälkä ja seksuaalisuus. Toiminnallisuuden kohdentamiseen liittyy ajatuksia ja tunteita, jotka ovat myös motivaation ytimessä. Nämä ajatukset ja tunteet liittyvät omaan toiminnalliseen kyvykkyyteen ja tehokkuuteen, toimintaan liittyviin henkilökohtaisiin arvoihin sekä toiminnan tuottamaan nautintoon ja tyytyväisyyden tunteeseen. Inhimillisen toiminnan malli luokittelee nämä tunteet ja ajatukset henkilökohtaisen vaikuttamisen, arvojen ja mielenkiinnonkohteiden käsitteiden alle. (Kielhofner 2008: 13.)

3.2.2 Tottumus

Tottumuksella viitataan inhimillisen toiminnan mallissa ihmisen taipumukseen toimia tietyllä kaavamaisella tavalla päivittäiseen elämään liittyvissä askareissa. Siinä missä elinympäristöömme liittyy tietty stabiliteetti vastaamme tähän stabiliteettiin Kielhofnerin

mukaan taipumuksellamme toimia muuttumattomalla ja kaavamaisella tavalla. Tämä toiminnan ulottuvuus on mallissa jaoteltu edelleen tapojen ja sisäistettyjen roolien käsitteisiin. (Kielhofner 2008: 16.) Tavoilla viitataan toistojen kautta sisäistettyyn samankaltaiseen toimintaan samassa kontekstissa. Kielhofnerin mukaan myös sisäistetyt roolimme ohjaavat toimintaamme. Sisäistettyjä rooleja määrittelevät esimerkiksi identiteettimme sekä sosiaalinen asemamme. (Kielhofner 2008: 16–17.)

3.2.3 Suorituskyky

Inhimillisen toiminnan mallin mukaan yksi toimintaan olennaisesti vaikuttava tekijä on yksilöllinen suorituskyky. Malli lähestyy suorituskykyä näkökulmasta, jossa painotetaan erityisesti yksilön subjektiivista kokemusta omasta suorituskyvystään. Subjektiiviseen kokemukseen liittyy mallissa käsite eletty keho, joka pohjautuu kokemuksen merkitystä painottaneen filosofi Merleau-Pontyn (1945/1962) ajatteluun. Käsitteen takana on ajatus mielen ja kehon tarkastelusta jakamattomana kokonaisuutena. (Hautala ym. 2011: 239; Kielhofner 2008: 20.)

3.2.4 Ympäristö

Malli mieltää ympäristöön kuuluviksi elementeiksi tilat, esineet, sosiaaliset ryhmät, toiminnan muodot, kulttuurin sekä poliittiset ja taloudelliset olosuhteet. Jokaiseen toimintaympäristöön liittyy toiminnan kannalta mahdollisuuksia ja resursseja, mutta myös vaatimuksia ja rajoitteita. Ympäristön ominaisuudet vuorovaikutuksessa edellä mainittuihin yksilön ominaisuuksiin määrittävät toimintaympäristön todellisen vaikutuksen yksilön toimintaan. (Kielhofner 2008: 20–21.) Inhimillisen toiminnan malli korostaa ympäristön merkitystä toiminnan kannalta. Kielhofnerin mukaan ympäristö on niin vahvasti linkittynyt yksilöön, että niitä voidaan jopa pitää osana samaa organismia. (Kielhofner 2008: 97.)

3.2.5 Tekeminen ja sen ulottuvuudet

Inhimillisen toiminnan malli lähestyy tekemistä kolmesta eri näkökulmasta: toiminnallisen osallistumisen, toiminnallisen suoriutumisen sekä toiminnallisten taitojen. Toiminnallisella osallistumisella viitataan yksilön sitoutumiseen työhön, leikkiin tai päivittäisiin toimintoihin, jotka kuuluvat yksilön sosiokulttuuriseen kontekstiin ja joita yksilö haluaa

tehdä tai jotka ovat välttämättömiä yksilön hyvinvoinnin kannalta. Toiminnalliseen osallistumiseen vaikuttavat yksilön suorituskyky, tottumus, tahto sekä ympäristön olosuhteet. (Kielhofner 2008: 101–102.)

Toiminnallisella suoriutumisella mallissa tarkoitetaan toiminnan muodon suorittamista. Toiminnalliseen suoriutumiseen vaikuttavia tekijöitä ovat tottumus, ympäristö ja toiminnalliset taidot. Taidot mielletään mallissa havainnoitavissa oleviksi, tavoitteellisiksi teoiksi, joita yksilö käyttää suorittaessaan toimintoja. Taito muodostuu yksilön ominaispiirteistä niiden ollessa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Inhimillisen toiminnan malli luokittelee taidot motorisiin ja prosessuaalisiin taitoihin sekä viestintä- ja vuorovaikutustaitoihin. (Kielhofner 2008: 102–103.)

Tekemisen seurauksena mallin mukaan yksilölle kehittyy toiminnallinen identiteetti ja käsitys toiminnallisesta pätevyydestä. Toiminnallisella identiteetillä viitataan käsitykseen siitä, kuka ja millainen yksilö toimijana on ja millaiseksi hän haluaa kehittyä. Toiminnallinen identiteetti kehittyy yksilön toiminnallisen osallistumisen kokemusten kautta. Toiminnallinen identiteetti kulkee käsi kädessä tahdon, tottumuksen ja eletyn kehon kokemuksen kautta. Toiminnallisen pätevyyden kokemus syntyy yksilön toiminnallisen osallistumisen ollessa tasapainossa toiminnallisen identiteetin kanssa. Toiminnallinen pätevyys on siis toiminnallisen identiteetin toteuttamista tekoina. Toiminnallista mukautumista tapahtuu mallin mukaan myönteisen toiminnallisen identiteetin ja toiminnallisen pätevyyden saavuttamisen kautta ympäristön asettamassa kontekstissa. (Kielhofner 2008: 106–107.)

3.2.6 Terapeuttiset strategiat

Tukeakseen asiakkaan tekemistä, tunteita, ajattelua ja edistääkseen muutosta toimintaterapeutti voi hyödyntää terapeuttisia strategioita, joita ovat vahvistaminen eli osoittaminen, tunnistaminen, palautteen antaminen, neuvominen ja tiedon antaminen, neuvottelemine, jäsentäminen, valmentaminen, rohkaiseminen ja fyysinen tuki (Hautala ym. 2013: 253–255; Kielhofner 2008: 185). Näitä strategioita hyödynnettiin ohjaajan toimintaa havainnoitaessa luontoretkeillä ja aineistoa analysoitaessa.

Vahvistaminen eli osoittaminen on asiakkaan kunnioittamisen osoittamista siten että asiakkaan kokemukset ja näkökulmat otetaan tosissaan ja niille annetaan riittävästi tilaa. Se on myös asiakkaan tunteisiin, ajatuksiin ja kokemuksiin reagoimista sopivalla

ja tarkoituksenmukaisella tavalla. (Hautala ym. 2013: 253–254; Kielhofner 2008: 185–187.)

Tunnistaminen on yhdessä asiakkaan kanssa niiden ympäristöön liittyvien tekijöiden tunnistamista ja jakamista, jotka edistävät asiakkaan toiminnallista osallistumista ja suoriutumista. Tunnistaminen voi tarjota asiakkaalle ymmärryksen henkilökohtaisista ja ympäristöön liittyvistä mahdollisuuksista ja resursseista. (Hautala ym. 2013: 254; Kielhofner 2008: 188.)

Palautteen antaminen on asiakkaan auttamista ymmärtämään kykyjään ja käyttäytymistään. Toimintaterapeutti muodostaa kokonaiskuvan ja välittää asiakkaalle näkemys tämän tahdosta, tottumuksesta, suoriutuskyvystä ja ympäristötekijöistä sekä niiden vaikutuksesta osallistumiseen, suoriutumiseen ja taitoihin. (Hautala ym. 2013: 254; Kielhofner 2008: 189.)

Terapeutti käyttää **neuvontaa ja tiedon antamista** suositellessaan asiakkaalle intervention tavoitteita ja strategioita. Neuvominen sisältää toivottujen tulosten jakamista ja mahdollisten terapian tulosten esilletuomista. Neuvomisen tulisi tapahtua vastavuoroisesti niin, että asiakas ja terapeutti päättävät yhdessä terapian tavoitteista ja strategioista. (Hautala ym. 2013: 254; Kielhofner 2008: 189.)

Silloin kun asiakas ja toimintaterapeutti ovat erimielisiä, tarvitaan erityisesti **neuvotte-
lua**. Neuvottelemisen on molempien osapuolten näkökulmien kunnioittamista ja se vaatii avoimuutta, joustavuutta sekä kykyä kompromisseihin. (Hautala ym. 2013: 254–255; Kielhofner 2008: 191.)

Asiakas voi tehdä valintoja, pitää yllä tapoja ja toteuttaa roolejaan, kun terapeutti antaa terapiassa vaihtoehtoja sekä asettaa rajoja ja sääntöjä. **Jäsentämisen** kautta asiakkaan on mahdollista kokea kontrollin ja turvallisuuden tunnetta, kun asiakas saa käsit-
tyksen häneen kohdistuvista odotuksista. (Hautala ym. 2013: 255; Kielhofner 2008: 191–192.)

Valmentaessa terapeutti opastaa, demonstroi ja ohjaa asiakasta verbaalisesti sekä manuaalisesti asiakkaan harjoitellessaan toimintaterapiassa uusia tapoja sekä roolien-
sa mukaista toimintaa. Valmentamisessa vaikutetaan erityisesti asiakkaan tahtoon. (Hautala ym. 2013: 255; Kielhofner 2008: 192–193.)

Rohkaisemista tarvitaan erityisesti silloin, kun asiakkaalla on heikko tunne toimintansa tehokkuudesta. Terapiassa asiakas saattaa joutua uusiin tilanteisiin, ottamaan riskejä sekä ponnistelemaan vaikeiden asioiden yli. Tällöin terapeutti tarjoaa emotionaalista tukea ja rohkaisua. Rohkaisemisella vaikutetaan asiakkaan tahtoon sekä ohjataan nauttimaan ja luomaan myönteisiä tunteita toimintaa kohtaan. (Hautala ym. 2013: 255; Kielhofner 2008: 193.)

Asiakas, jolla on haasteita motorisissa taidoissa, voi tarvita terapeutilta **fyysistä tukea**. Fyysinen tuki on tuen tarjoamista omaa kehoa apuna käyttäen. (Hautala ym. 2013: 255; Kielhofner 2008: 194.)

3.3 Toiminnallinen oikeudenmukaisuus

Yhteiskunnallisella tasolla toimintaterapeutin tehtävä on edistää toiminnallisen oikeudenmukaisuuden toteutumista (Hautala ym. 2011: 20). Toiminnallisesta oikeudenmukaisuudesta puhuttaessa viitataan käsitykseen ihmisestä toiminnallisena olentona osallistumassa aktiivisesti omaan elämäänsä (Hautala ym. 2011: 16). Toiminnallinen oikeudenmukaisuus käsitteenä on suhteellisen uusi: se on alkanut esiintyä kirjallisuudessa vasta 1990-luvun puolivälistä alkaen, mutta jo varhaiset tutkijat ja kirjailijat, kuten John Ruskin, ovat tuoneet esille toiminnallisen epätasa-arvon esiintymisen aikansa yhteiskunnassa (Townsend – Wilcock 2008: 543).

Toiminnallisiksi oikeuksiksi on ehdotettu (Townsend – Wilcock 2004) oikeutta kokea toiminta merkitykselliseksi ja rikastavaksi, oikeutta kehittyä osallistumalla terveyttä ja sosiaalista yhteisyyttä edistävään toimintaan, oikeutta käyttää yksilöllistä tai väestön itsemääräämisoikeutta toiminnallisia valintoja tekemällä sekä oikeutta osallistua kohtuullisessa määrin erilaisiin ja vaihteleviin toimintoihin omassa sosiaalisessa ympäristössään. Näiden oikeuksien vastakohtina voidaan pitää toiminnallista vieraantumista, deprivatiota, marginalisaatiota sekä epätasapainoa (Hautala ym. 2011: 17). Oikeus mielekkääseen ja tarkoituksenmukaiseen toimintaan perustuu YK:n ihmisoikeuksien julistukseen, jossa todetaan jokaisella ihmisellä olevan oikeus työhön, lepoon, vapaa-aikaan sekä opetukseen ja yhteisön sivistyselämään osallistumiseen (Hautala ym. 2011: 13; Townsend – Wilcock 2014: 544).

Toiminnallinen oikeudenmukaisuus perustuu Townsandin ja Wilcockin mukaan kolmeen ihmisen perustavanlaatuisen biologiseen tarpeeseen: selviytymiseen, toimimiseen ja sosiaalisen ryhmän jäsenenä olemiseen (Townsend – Wilcock 2014: 543). Toiminnalliselle oikeudenmukaisuudelle pohjan luovat myös kaksi merkittävää sosiaalista tarvetta: yhteisöjen luominen rakenteena, jossa yksilöt määrittelevät omaa identiteettiään sekä taloudellisten ja inhimillisten resurssien järjestäminen niin, että jokaisella on mahdollisuus osallistua ja kokea hyvinvointia (Townsend – Wilcock 2014: 544).

Kaiken kaikkiaan toiminnan merkitys sekä fyysisen että psyykkisen hyvinvoinnin toteutumisen kannalta on näkökulma, joka jää usein vähälle huomiolle, vaikka hyvinvointi ja hyvä terveydentila ilman merkityksellistä ja tarkoituksenmukaista toimintaa on yksilön elämässä mahdottomuus. Toimintaterapeuttien tehtävä ihmisen toiminnallisuuden asiantuntijoina on tuoda tietoisuuteen toiminnallisen oikeudenmukaisuuden toteutumisen tärkeyttä sosiaalisesti tasa-arvoisemman yhteiskunnan mahdollistamiseksi. (Townsend – Wilcock 2014: 541–552.)

Syrjäytymisvaarassa olevien lasten kohdalla kysymys toiminnallisen oikeudenmukaisuuden toteutumisesta on erittäin aiheellinen. Esimerkiksi Iceheartsin toiminnassa mukana olevilla lapsilla ei usein ole esimerkiksi taloudellisista, kulttuurisista tai sosiaalisista syistä mahdollisuutta osallistua ohjattuun harrastustoimintaan (Icehearts 2015). Syrjäytymisvaarassa olevalla lapsella on vaarana ajautua toiminnalliseen deprivatioon, marginalisaatioon ja epätasapainoon, mikäli lapsi ei pysty toimimaan itselleen merkityksellisellä ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Puutteet lapsen toiminnallisuuden toteutumisessa saattavat johtaa ongelmiin esimerkiksi käyttäytymisessä, oppimisessa ja sosiaalisissa suhteissa sekä heikentyneeseen terveydentilaan. (Townsend – Wilcock 2014: 546.)

Icehearts pyrkii toiminnallaan vaikuttamaan positiivisesti lapsen mahdollisuuksiin toimia ja tätä kautta myös lapsen haasteisiin esimerkiksi käyttäytymisessä tai oppimisessa. Olennainen elementti toimintamallissa on tiivis sosiaalinen ryhmä eli joukkue, jossa toiminta tapahtuu. Sosiaalisten tukiverkkojen muodostumisen lapsuudessa onkin todettu olevan suurin yksittäinen lasten syrjäytymistä ennaltaehkäisevä tekijä (Mantela 2010). Iceheartsin toimintamalli perustuu ennaltaehkäisevään työotteeseen ja varhaiseen puuttumiseen, jolla estetään ongelmien kasaantuminen vaikeasti selvitettävissä olevaksi vyyhdiksi myöhemmässä vaiheessa (Icehearts 2015).

Tämä opinnäytetyö pureutuu etenkin lapsen oikeuteen toimia luontoympäristössä ja muodostaa henkilökohtainen luontosuhde. Luonnosta vieraantuminen on viime aikoina noussut keskusteluun myös suomalaisessa yhteiskunnassa, jossa luonnon kulttuurista merkitystä perinteisesti on pidetty korostuneena. Esimerkiksi Pierce (2003) on osoittanut tutkimuksessaan jo pienten lasten luontaisesti kiinnittävän huomionsa luonnossa esiintyviin kuvioihin ja muotoihin. Tutkimuksissa on todettu myös ihmisen terveydentilan yhteys ympäröivän luonnon tilaan. Ilkka Hanski tutkimusryhmineen on todennut ympäröivän luonnon biodiversiteetin monimuotoisuuden vaikuttavan alueen väestössä allergioiden ja muiden kroonisten tulehdusten esiintyvyyteen (Hanski ym. 2012).

Seuraavassa luvussa käsitellään tarkemmin tutkimustuloksia luontotoiminnan ja luontoympäristön merkityksestä ihmiselle. Luonnossa toimimisen puutetta lapsen elämässä voidaan näiden tutkimustulosten valossa pitää yhtenä toiminnallisen deprivaaation ja epätasapainon muotona. Jokaisella lapsella kulttuurisesta tai sosiaalisesta taustasta huolimatta tulisi olla oikeus ja mahdollisuus toimia luonnossa sekä muodostaa henkilökohtainen luontosuhde.

3.4 Toiminnallinen kehitys keskilapsuudessa

Icehearts-tyttötoiminnan lapset ovat iältään 8–11-vuotiaita ja ovat kehityksessään keskilapsuuden vaiheessa. Keskilapsuus ulottuu esikoulusta ja koulun alkamisesta varhaiseen nuoruuteen saakka eli kattaa ikävuodet 6–12. Esikoululla ja koululla on vaikutusta lapsen kognitiiviseen ja sosioemotionaaliseen kehitykseen ja saavat aikaan merkittäviä muutoksia käyttäytymisessä. (Nurmi – Ahonen – Lyytinen – Lyytinen – Pulkkinen – Ruoppila 2014: 77–78) Keskilapsuudessa aivoissa tapahtuu vielä paljon muutoksia varhaislapsuuden lisäksi. Aivoissa tapahtuu vähemmän selkeitä rakenteellisia muutoksia, mutta esimerkiksi myelinisoitumista eli eristetuppien kehittymistä hermosolujen haarakkeiden ympärille tapahtuu kuitenkin vielä paljon. Myelinisoituminen vaikuttaa merkittävästi tiedonkulkuun hermosoluissa, mikä mahdollistaa hermoverkkojen toiminnan tarkentumista. Aivoissa tapahtuu lisäksi myös toiminnallisia muutoksia, joiden ajatellaan olevan yhteydessä lapsen ajattelun muuttumiseen ja kehittymiseen. (Nurmi ym. 2014: 80–81) Lapsi kykenee esimerkiksi pitämään mielessä useita samaan tilanteeseen liittyviä asioita ja alkavat ajatella mielessä olevien sisäisten edustusten varassa. Lisäksi fyysisen maailman tapahtumat ja ilmiöt alkavat näyttäytyä ennustettavimmilta lapsen ajattelun kehittyessä. Ajatteluun tulee myös lisää joustavuutta ja ongelmanratkaisukyky kehittyy. (Nurmi ym. 2014: 89.)

Lapsen ajattelu ja persoonallinen kehitys ovat yhteydessä sosiaaliseen elämään kouluvuosina. Toisten asemaan asettuminen, muiden huomioon ottaminen sekä ajattelemisen toisten kannalta kehittyvät erityisesti kouluiässä 7–12-vuotiaana. Kouluiässä vaaditaan monenlaisten sosiaalisten taitojen omaksumista, kuten kieltojen ja rajojen kestämistä, oman vuoron odottamista, luopumista, puolensa pitämistä ja sitä, ettei voi aina olla huomion keskipisteenä. Empatiakyvyn muodostumiseen lapsi tarvitsee sekä aikuisen mallia että kaveripiirin, jossa harjoitella vuorovaikutustaitoja. Lapsi oppii eläytymään toisten iloihin ja suruihin empatian kehittyessä. (Nurmiranta – Leppämäki – Horppu 2009: 62.)

Lasten sosiaaliset taidot kehittyvät eniten kouluiässä ja toverisuhteiden merkitys korostuu (Nurmiranta ym. 2009: 64; Nurmi ym: 2014: 122). Sosiaalisiksi taidoiksi luetaan vuorovaikutustaitojen lisäksi myös havaintojen tekemistä sosiaalisista tilanteista ja toisten tunteista. Lisäksi siihen kuuluu käsitys omasta itsestä. (Nurmi ym. 2014: 122.) Lasten, joilla on ystävyysuhteita jo kouluvuoden alussa, on havaittu menestyvän koulussa paremmin kuin lasten, joihin kohdistuu hyljeksintää. Ystävyysuhteiden solmimisen vaikeudet ja toveriryhmässä toimiminen ovat usein yhteydessä myös oppimisvaikeuksiin. (Lyytinen – Korkiakangas 2003: 137.) Ystävyysuhteet edesauttavat hyvinvointia sekä tukevat esimerkiksi itsetunnon kehitystä (Nurmiranta ym. 2009: 64).

Kouluympäristössä suositut lapset pärjäävät hyvin sosiaalisissa tilanteissa (Nurmi ym. 2014: 122). Sellaiset lapset, joilla on vaikeuksia vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa, joutuvat helposti ryhmien ulkopuolelle (Nurmiranta ym. 2009: 63). Torjutuksi tai hylätyksi tuleminen saattaa aiheuttaa haasteita lapsen sosiaaliselle kehitykselle ja voi näkyä esimerkiksi masentuneisuutena tai aggressiivisuutena. (Nurmi ym. 2014: 122.) Toiset lapset eivät useinkaan hyväksy aggressiivisesti käyttäytyvän lapsen keinoja kuten tarkoituksellista toisten vahingoittamista, lyömistä, potkimista, juonittelua tai manipulointia. Aggressiivinen käytös kouluiässä yhdessä empatian ja prososiaalisuuden puuttumisen kanssa, saattaa johtaa myöhemmin käyttäytymis- ja sopeutumisongelmiin. Prososiaalinen käyttäytyminen on sosiaalista vuorovaikutusta edistävää käyttäytymistä, kuten auttamista ja ystävällisyyttä ilman hyödyn tavoittelua. (Nurmiranta ym. 2009: 63.)

Vapaa-ajan vietto voi tukea lapsen myönteistä kehitystä esimerkiksi kehittämällä toiminnallisia ja sosiaalisia taitoja, vahvistamalla pystyvyyden tunnetta sekä lisätä sosiaalista pääomaa. Syrjäytymisvaarassa olevalle tai kodin monenlaisten ongelmien keskellä

elävälle lapselle vapaa-ajan vietto voi nousta erityisen merkittäväksi tekijäksi. Vapaa-ajan toimintojen tulisi olla laadukkaasti ohjattuja, turvallisia, riittävästi strukturoituja sekä edistää myönteisiä ihmissuhteita. (Nurmi ym. 2014: 125.) Myönteistä kehitystä tukevassa vapaa-ajan käytössä mahdollistuvat niin fyysinen kuin psykologinenkin turvallisuus, toiminnan sopiva rakenne, aikuisen valvonta ja ohjaus, tukea antavat ihmissuhteet, yhteenkuuluvuuden kokemisen mahdollisuus, myönteiset sosiaaliset normit, pysyvyyden tunteen tukeminen, taitojen kehittäminen hyvinvointia ja toimintakykyä edistään. (Nurmi ym. 2014: 125.)

Harrastustoiminnalla kouluympäristössä on havaittu vuosina 2002–2005 toteutuneen Mukava-hankkeen mukaan olevan myönteinen vaikutus oppilaiden koulussa viihtymiseen, kodin ja koulun yhteistyöhön sekä oppilaan kehitykseen. Harrastustoiminnan myönteisten vaikutuksien on havaittu näkyvän, kun harrastusta on jatkunut muutaman vuoden ajan. Pitkäjänteinen harrastukseen paneutuminen kehittää lapsen taitoja. Yläkoululaisten koulun ulkopuolisten harrastuksien on todettu suuntaavan opintojen jatkamiseen, osallistuvan vähemmän tovereiden kiusaamiseen ja tupakoivan vähemmän kuin ne, jotka eivät ole olleet mukana harrastustoiminnassa. (Nurmi ym. 2014: 127.)

4 Opinnäytetyöprosessi

Tämä opinnäytetyö edustaa laadullista tutkimussuuntausta. Laadullisen tutkimuksen päämääränä on saavuttaa syvä ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä huomioimalla mahdollisimman hyvin tutkittavien näkökulmat, merkitykset ja näkemykset. Laadullisen tutkimuksen tulokset pätevät kohdetapauksissa eikä sen avulla pyritä laajempaan yleistettävyyteen. Laadullinen tutkimus tapahtuu tyypillisesti luonnollisessa ympäristössään. Aineisto kerätään tutkittavilta vuorovaikutussuhteessa ja tutkimusaineisto on monilähteistä. (Kananen 2014: 16–18.) Laadulliselle työlle ominaista on prosessinomaisuus. Tässä opinnäytetyössä tuodaan esille prosessin eteneminen vaiheittain.

4.1 Esitiedon kerääminen

Tutkimuskysymysten muotoilun ja teoreettisten viitekehysten valinnan jälkeen seuraava askel opinnäytetyöprosessissa oli aineiston kerääminen. Ennen varsinaista aineistonkeruuta oli tarpeellista saada esitietoa retkelle osallistuvista lapsista ja heidän taustoistaan. Esitiedon kerääminen koettiin tarpeelliseksi, jotta se mahdollistaisi tarkempien havaintojen tekemisen ja havaintojen vertaamisen esitietoihin. Esitietoa päätettiin kerätä toimintaterapeuttien käyttämien arviointimenetelmien sekä joukkueen kasvattajan haastattelun kautta. Esitiedon keräämisen yhteydessä opinnäytetyön tekijät myös esitetyivät lapsille ja kertoivat opinnäytetyöstä. Ennen tätä vaihetta lasten huoltajia oli tiedotettu opinnäytetyön toteutuksesta ja tarjottu näin mahdollisuus kieltää opinnäytetyöhön osallistuminen oman lapsen kohdalla. Yksikään huoltajista ei kieltänyt lapsen osallistumista.

Esitiedon keräämisessä käytettiin menetelminä Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) sekä Pediatric Interest Profilea (PIP). Kumpatkin menetelmät ovat laajasti toimintaterapeuttien käytössä ja todettu luotettaviksi. SDQ on kaksisivuinen kaikkien ammattiryhmien käyttöön tarkoitettu ja internetistä ladattavissa oleva arviointimenetelmä. Se on asteikkoihin ja skaaloihin perustuva monivalintakyselylomake, joka sisältää myös kommenttikentän avoimeen kysymykseen vastaamiseksi. Sen tarkoituksena on auttaa psyykkisesti oireilevien lasten ja nuorten tunnistamista. SDQ kartoittaa muun muassa tunne-elämän oireita sekä käytösoireita (TOIMIA-tietokanta 2015). SDQ:n kautta tarkoituksena oli saavuttaa käsitys tyttöjen tämänhetkisestä tilanteesta ja haasteista. PIP on inhimillisen toiminnan malliin perustuva lapsille ja nuorille suunnattu it-

searviointimenetelmä, joka kartoittaa leikin ja vapaa-ajan mielenkiinnon kohteita. Sen kautta tarkoituksena oli kerätä tietoa lasten ajankäytöstä ja harrastuksista sisä- ja ulko-tiloissa. Näiden arviointimenetelmien kautta tavoitteena oli saavuttaa esitietoa lasten haasteista, vahvuuksista ja mielenkiinnon kohteista.

Korkean vastausprosentin takaamiseksi SDQ-arvioinnit toteutettiin siten, että joukkueen kasvattaja Nelli Niemelä täytti jokaisen Iceheartsin tyttötoimintaan osallistuvan kahdentoista lapsen kohdalta SDQ-lomakkeen, sillä kotiin lähetetyt kyselylomakkeet palautuvat harvoin takaisin, jos lainkaan. Joukkueen kasvattajalla on myös puolentoista vuoden kokemus lasten kanssa toimimisesta, joten hänelle on ehtinyt muodostua käsitys tyttöjen vahvuuksista ja haasteista niin yksilön, kuin ryhmän kannalta. SDQ:n vastaukset käytiin kasvattajan kanssa läpi Mikkolan koululla toukokuussa 2015. Samana päivänä koulupäivän jälkeen toteutettiin PIP-arviointi ryhmähaastatteluna koulun kirjaston tiloissa.

Haastateltavien on tutkimuksissa todettu olevan luontevampia ja vapautuneempia useamman ihmisen läsnäollessa. Kun halutaan saada tietoja usealta henkilöltä samanaikaisesti, on ryhmähaastattelu tehokas tapa. Erityisen käyttökelpoinen se on silloin, kun voidaan ennakoida haastateltavien arastelevan tilannetta. Esimerkiksi lapset saattavat vierastaa tuntematonta haastattelijaa (Hirsjärvi ym. 2013: 210). Haastattelu päädyttiin toteuttamaan ryhmämuotoisena myös siksi, että käytössä ollut aika sen toteuttamiseen oli rajallinen. Lisäksi tytöille ajateltiin olevan helpompi osallistua haastatteluun jo hie-man tutuksi muodostuneessa ryhmässä kuin yksitellen vieraiden haastattelemana. Toisaalta haastattelun muodon pohdittiin mahdollisesti aiheuttavan ryhmäpaineen vaikutusta vastauksiin. Haastattelu toteutettiin kahdessa ryhmässä, joista ensimmäisessä ryhmässä oli neljä, toisessa viisi tyttöä. Joukkueen kasvattaja oli motivoinut tyttöjä osallistumaan haastatteluun jäätelöpalkinnon keinoin.

Arviointimenetelmistä SDQ osoittautui hyödylliseksi ja tarkoituksenmukaiseksi esitiedon hankkimisen kannalta. SDQ:n kautta saavutettiin kuvaa siitä, millaisia haasteita jokainen joukkueen lapsista arjessaan kohtaa ja mitkä jokaisen lapsen vahvuudet ovat. Näitä tietoja täydensi ja täsmensi Nelli Niemelän alkuhaastattelu. SDQ-kyselyn perusteella joukkueen tytöillä oli keskimäärin erittäin suuri riski käyttäytymishäiriöiden esiintymiseen, suuri riski korkeaan stressitasoon, tunne-elämän vaikeuksiin ja sosiaalisiin vaikeuksiin sekä keskimääräinen riski yliaktiivisuuteen ja keskittymisvaikeuksiin. Tuloksissa kävi ilmi aikuisen käskyjen noudattamisen ja tottelun olevan monelle ainakin jonkin

verran haastavaa. Huolia, pelkoja ja pelokkuutta sekä aikuiseen takertumista uusissa tilanteissa esiintyi lähes kaikilla tytöillä. Sosiaalisten suhteiden haasteet näkyivät esimerkiksi siinä, että alle puolet tytöistä olivat kyselyn perusteella muiden lasten suosiossa. Kyselyn tulosten mukaan kaikki tytöt valehtelivat tai petkuttivat ajoittain. Muutaman kohdalla esiintyi koulusta, kotoa tai muualta varastelua. Kaikilla lapsilla oli ollut jo ainakin vuoden verran jonkin verran vaikeuksia tunnetilan säätelyssä, keskittymisessä, käytöksessä sekä sosiaalisissa suhteissa. Suurinta osaa omat vaikeudet huolestuttivat paljon. Haasteet rasittivat myös koko luokkaa ainakin jossain määrin.

PIP osoittautui haasteelliseksi toteuttaa laajuudessaan. Vaikka osa menetelmään kuuluvista kohdista karsittiin pois, oli lasten haastattelutilanteessa erittäin vaikea keskittyä aiheeseen ja vastata systemaattisesti esitettyihin kysymyksiin. Lisäksi lasten keskittyminen oli useasti katkonaista haastattelun jälkeen luvattun palkinnon vuoksi. Haastattelutilanteeseen vaikuttivat varmasti ryhmädynamiikka, koulupäivän jälkeinen levottomuus ja tila, joka ei ollut ideaali haastattelutilannetta ajatellen. Haastattelu toteutui koulun kirjastohuoneessa, joka oli yksi harvoista vapaana olleista tiloista. Haastattelun aikana tilassa kävi myös muita vanhempia oppilaita. Tilan levottomuuden tulkittiin vaikuttaneen lasten keskittymiskykyyn. Lisäjännitystä tilanteeseen toi osaltaan myös lapsille aiemmin tuntemattomien aikuisten läsnäolo. Haastattelun kautta saatu informaatio oli loppujen lopuksi erittäin vähäistä eikä noussut merkittävään rooliin aineistonkeruuta valmisteltaessa.

4.2 Aineiston keruu

Luontevin tapa tämän opinnäytetyön kohdalla kerätä aineistoa ja sitä kautta saada vastauksia tutkimuskysymyksiin oli strukturoitu havainnointi, jonka avulla etsittiin vastauksia siihen, miten luontotoiminta soveltuu Icehearts -tyttötoiminnan toimintamuodoksi ja millaisina lasten taidot näyttäytyvät luontoympäristössä verrattuna kouluympäristöön. Icehearts-tyttöjoukkueen havainnointi tapahtui luontoretellä Sipoon Pilvijärvellä kesäkuussa 2015. Retkellä oli mukana yhdeksän Icehearts-tyttötoiminnassa mukana olevaa tyttöä sekä lisäksi Icehearts-poikia. Joukkueiden kasvattajien lisäksi mukana oli myös muita aikuisia vapaaehtoistyöntekijöiden ja harjoittelijoiden roolissa. Jorma Kanasen mukaan havainnoinnin etu aineistonkeruumenetelmänä on nimenomaan tilanteen ja ilmiön autenttisuus sekä mahdollisuus saavuttaa monipuolista tietoa ilmiöstä (Kananen 2014: 66). Havainnointi on perusteltua silloin, kun ilmiöstä ei ole olemassa valmiiksi tietoa tai tieto on vähäistä (Kananen 2014: 65). Tämän opinnäytetyön aiheesta oli en-

nalta saatavilla vain vähän tutkimustietoa, etenkin toimintaterapian näkökulmasta. Lisäksi tässä opinnäytetyössä tutkitaan tietyn ryhmän toimintaa, jolloin kerätty aineisto on ainutlaatuinen eivätkä tulokset näin ollen ole toistettavissa.

Havainnointi oli luonteeltaan strukturoitua suoraa havainnointia, jossa yhteisön jäsenet tiedostivat havainnoijien läsnäolon tilanteessa heidän kuitenkin olematta havainnoitavan yhteisön varsinaisia jäseniä. (Kananen 2014: 66.) Osa tytöistä oli tavannut opinnäytetyön tekijät jo aiemmin esitietojen keräämisen yhteydessä, osa tapasi heidät ensimmäistä kertaa havainnointitilanteessa. Aineistonkeruun onnistumisen kannalta koettiin tärkeäksi se, etteivät opinnäytetyön tekijät osallistuneet toimintaan aktiivisesti ohjaajan tai avustajan roolissa. Mikäli tekijät olisivat retkellä toimineet kyseisissä roolissa, olisivat mahdollisuudet tehdä yleisiä ja laajempia havaintoja kaikista ryhmän jäsenistä sekä tilanteista heikentyneet huomattavasti. Havaintoja tehtäessä pyrittiin tiedostamaan myös havainnoijien läsnäolon mahdollinen vaikutus tyttöjen tapaan toimia (Kananen 2014: 66).

Retken alkaessa opinnäytetyön tekijät esittäytyivät tytöille ja kertoivat, miksi olivat paikalla ja mitä olivat tekemässä. Samalla tuotiin esille myöskin syy siihen, miksi he eivät tulisi osallistumaan luontoretken toimintoihin aktiivisina osapuolina. Tytöt tuntuivat suhtautuvan havainnoijien rooliin hyvin ymmärtäväisesti. Passiivisen roolin oli odotettu herättävän enemmänkin ihmetystä heidän keskuudessaan. Todennäköisesti asiaan vaikutti se, että tytöt olivat jo aiempien kokemustensa perusteella tottuneet opiskelijoiden läsnäoloon erilaisissa tilanteissa muiden opinnäytetöiden ja projektien yhteydessä.

Muutamantuntisen havainnoinnin pohjana käytettiin inhimillisen toiminnan mallin pohjalta laadittua havainnointirunkolomaketta, joka auttoi mahdollisimman hyvin löytämään vastauksia tutkimuskysymyksiin. Havainnointirunko pohjautui inhimillisen toiminnan mallin käsitteisiin ja sen laatimisessa hyödynnettiin etenkin malliin perustuvaa havainnointimenetelmää Pediatric Volitional Questionnairea (PVQ), joka on kehitetty vuonna 1998 Volitional Questionnairen (VQ) pohjalta. Se on suunniteltu arvioimaan tahtoon liittyviä tekijöitä lasten kohdalla, joilla on rajoitteita kognitiivisessa, verbaalisessa tai fyysisessä toimintakyvyssä. PVQ arvioi sekä motivaation että ympäristön vaikutusta tahtoon. Sen tavoitteina on kerätä informaatiota lasten heikkouksista ja vahvuuksista sekä niiden vaikutuksesta käyttäytymiseen, nimetä ympäristön mahdollistavia tai estäviä tekijöitä

sekä antaa arvokasta tietoa lasten vanhemmille sekä heidän parissaan työskenteleville ammattilaisille. (Geist – Kielhofner 2002: 3–4.)

PVQ:n teemojen ollessa olennaisessa roolissa myös opinnäytetyön tutkimuskysymyksen kannalta, mahdollistui niiden pohjalta sellaisen havainnointirungon laatiminen, jonka avulla oli mahdollista havainnoida Icehearts-tyttöjoukkueen toimintaan liittyviä, hyvinkin konkreettisia tekoja. Varsinainen retkipäivällä käytetty havainnointirunko laadittiin siis käytännössä epävirallisesti suomentamalla PVQn kysymykset. Havainnointirunkoon lisättiin myös inhimillisen toiminnan mallin teoriasta nousseita teemoja, joiden koettiin puuttuvan PVQ:n kysymyksistä, ja jotka olivat olennaisia työmme kannalta. Ohjaajan eli joukkueen kasvattajan toimintaa havainnoitiin niin ikään myös inhimillisen toiminnan malliin pohjautuvalla teorialla toimintaterapeutin hyvistä terapeuttisista strategioista asiakassuhteessa. Lisäksi ohjaajan havainnointirunkoon lisättiin inhimillisen toiminnan mallin peruskäsitteistä taidot ja roolit, sillä ne koettiin olennaisiksi ohjaajan havainnoinnin kannalta. Molemmat havainnointirungot löytyvät liitteinä opinnäytetyön lopusta.

Havainnot kirjoitettiin ylös jo paikan päällä lomakkeisiin muistiinpanoiksi, sillä ilman täsmällistä dokumentointia ei havainnointi voi olla järin tieteellistä (Kananen 2014: 67). Myöhemmin jokaisen kolmen opinnäytetyön tekijän eli havainnoijan ylös kirjaamat merkinnät vielä tiivistettiin ja kerättiin yhteen luokittelua varten. Luontoretken tuottamia yhteishavaintoja tahdottiin täydentää myöhemmin vielä joukkueen kasvattajan haastattelulla. Sen tarkoituksena oli saada tytöt laajemmin tuntevan aikuisen kuva siitä, miten tyttöjen toiminta ja taidot luonnossa näyttäytyivät suhteessa Iceheartsin arkiympäristössä toimimiseen, sekä havainnoijien huomioihin luontoretkeltä.

Luontoretken toimintamuodot suunniteltiin yhdessä joukkueen kasvattajan Nelli Niemelän kanssa. Niemelällä ollessa partiolaisen ja partiolaisten ohjaajan tausta, oli hänestä luontevaa ottaa yhdeksi teemaksi luontotoiminnassa perusselvitysmistaitojen opettelu. Myös aiemmilla toteutuneilla luontoretkillä joukkue oli harjoitellut muun muassa nuotion sytyttämisen ja kalastamisen taitoja. Suurelle osalle tytöistä luonto ympäristönä oli kuitenkin tässä vaiheessa vielä hyvin vieras ja jopa pelottava paikka, minkä vuoksi Niemelä koki tärkeäksi kerryttää positiivisia kokemuksia luonnosta ennen strukturoidumpaan toimintaan siirtymistä (Niemelä, N. 2015). Luontoretki toteutui Sipoon Pilvijärvellä, joka on luonnonsuojelualue suurella uimarannalla. Paikka valikoitui erään Icehearts-tytön ehdotuksesta. Luonnonsuojelualueeseen kuuluu metsäistä ja kallioista ympäristöä,

jossa kulkee merkitty luontopolku. Uimarantaan kuuluu hiekkaranta ja laituri sekä viereinen grillipaikka ja kioski. Retken ajankohta oli hiljainen alkukesä eikä paikalla ollut muita ihmisiä Icehearts-joukkueiden lisäksi.

Tarkoitus oli havainnoida tyttöjoukkuetta aluksi luontopolulla, jonka jälkeen olisi vuorossa uintia sekä makkaran paistoa nuotiolla. Lopuksi tyttöjen oli tarkoitus opetella ensiaputaitoja kolmessa pienryhmässä, jolloin tavoitteena oli, että jokainen opiskelija havainnoisi yhtä pienryhmää. Suunnitelmaa muokattiin kuitenkin matkan varrella, sillä aikaa ensiaputaitojen pienryhmätoiminnalle ei retkellä jäänytkään ja vaarana oli näin ollen, että tämän vuoksi ei olisi saatu tarpeeksi aineistoa kerättyä jokaisesta työstä. Kaikkien opinnäytetyön tekijöiden havaintojen yhteenkokoamisen jälkeen tultiin kuitenkin siihen tulokseen, että aineistoa oli muutoksesta huolimatta kertynyt riittävästi. Huomioitavaa oli myös Icehearts-poikajoukkueiden läsnäolo retkellä: suunnitelmana oli ollut päästä havainnoimaan pelkästään opinnäytetyön tutkimuksen kohderyhmää eli Icehearts-tyttöjen joukkuetta, sillä poikien mukana olon arvioitiin vaikuttavan tyttöjen tapaan toimia retken aikana. Tämän mahdollinen vaikutus on otettu aineistoa tulkittaessa huomioon.

Aineiston keruu päätettiin Nelli Niemelän haastatteluun havainnointiaineiston koostamisen ja luokittelun jälkeen. Haastattelussa keskusteltiin Niemelän kanssa retkellä tehdyistä havainnoista jokaisen lapsen kohdalta ja haettiin vastausta siihen, miten lasten taidot näyttäytyivät luontoympäristössä verrattuna normaaliin toimintaympäristöön. Kuten todettu, ei tähän kysymykseen voitu saada vastausta pelkän opinnäytetyön kirjoittajien havainnoinnin kautta, vaan tarvittiin lisätietoa kasvattajalta, joka oli jo lähes parin vuoden ajan havainnoinut lapsia erilaisissa toimintaympäristöissä.

Muodoltaan haastattelu oli teemahaastattelu ja se toteutettiin osittain sähköpostitse, osittain kasvokkain. Relevanteiksi koetut kysymykset lähetettiin aluksi sähköpostitse, mutta lopulta koettiin olennaiseksi saada vieläkin yksityiskohtaisempaa tietoa kuin mitä sähköpostitse olisi mahdollista saada. Myöskin haluttiin käydä ulkopuolisten havainnoijien huomiot jokaisen lapsen kohdalta yksitellen läpi ja vertailla niitä kasvattajan omiin. Tarpeellista oli saada myös kasvattajan näkökulman kautta tietoa lasten taustojen vaikutuksesta toimintaan. Koska kyseessä oli tiedonkeruuseen tähtäävä haastattelu, haastattelun nauhoittamista ja litterointia ei koettu tarpeelliseksi vaan haastattelussa kertynyt tieto kirjattiin suoraan haastattelutilanteessa ylös.

4.3 Aineiston analyysi

Laadulliselle tutkimukselle tyypillistä on tiedonkeruun ja analyysin vuorottelu. Tutkimusta tehdessä on tärkeää huomioida, että etukäteen ei voida määrittää mitä tietoa ja paljonko tietoa on tarpeellista kerätä. (Kananen 2014: 99.) Tässä opinnäytetyössä ensimmäistä havainnointiaineiston analyysivaihetta seurasi uusi aineistonkeruukierros haastattelun muodossa.

Havainnointiaineiston analyysi aloitettiin kokoamalla yhteen jokaisen havainnoijan havainnot. Laajojen tutkimusaineistojen käsittely sellaisenaan on hankalaa ja analysointia helpottaa aineiston työstäminen tiiviimpään muotoon eli koodaaminen. Aineistoja koodatessa tulisi olla käsitys siitä, mitä aineistoista etsii ilman liian suuria ennakkolehtämuksia, jotka ohjaavat tulkintaa odotusten suuntaan. Aineiston koodauksen taustalla on teoreettinen viitekehys, jonka näkökulmasta tutkimusaihetta lähestytään. Tieto- ja yhdistellään siten, että samaa tarkoittavat asiat yhdistetään samalla koodilla. Koodaus ei saa vähentää aineiston tiedon laadullista sisältöä ja sen on oltava vain itse analyysin mahdollistava välivaihe. (Kananen 2014: 103–104.) Tässä opinnäytetyössä koodauksen taustalla oli inhimillisen toiminnan malli. Havainnot koodattiin Word-tekstinkäsittelyohjelmiston kommentti-toimintoa käyttäen.

Taulukko 1. Lasten havainnointiaineiston koodaus.

RAAKATEKSTI	TEKSTIN SISÄLTÖ JA KOODAUS
Vaikutti olevan kiinnostunut kaikesta ympärillään.	TAHTO
Tyttöjen toiminta näyttäytyi vastavuorosena ja toverillisena.	TOTTUMUS
Luontoympäristö tarjosi paljon virikkeitä.	TILAT
Vaatetus luontoon sopimaton, mikä vaikeutti luontopolulla kulkemista.	ESINEET
Oli luontopolulla kaatumisen jälkeen avuttoman oloinen ja tarvitsi muiden apua maasta ylös nousemiseksi ja matkan jatkumiseksi.	SOSIAALISET RYHMÄT
Tuen tarve suurin maahanmuuttajataustaisilla tytöillä.	SOSIAALISET RYHMÄT, KULTTUURI
Toiminnot ennalta suunniteltu, mutta elettiin tilanteen mukaan.	TOIMINNAN MUODOT
Nuotion sytyttäminen ei onnistunut.	TAIDOT
Uudessa osoitti onnistumisen ja pätevyyden tunteita.	TOIMINNALLINEN SUORITUMINEN
Tytöt osallistuivat luontoretelle vähintään pienen suostuttelun jälkeen.	TOIMINNALLINEN OSALLISTUMINEN

Taulukko 2. Ohjaajan havainnointiaineiston koodaus.

RAAKATEKSTI	TEKSTIN SISÄLTÖ JA KOODAUS
Huolehti tasavertaisuuden toteutumisesta.	VAHVISTAMINEN
Teki tarvittaessa kompromisseja lasten toiveita kuunnellen.	NEUVOTTELEMINEN
Auttoi kaatuneen lapsen ylös ja piti kädestä kiinni.	FYYSINEN TUKI
Kannusti ja rohkaisi lapsia verbaalisesti luontopolulla.	ROHKAISEMINEN
Jakoi tietoa siitä, kuinka nuotio sytytetään.	NEUVOMINEN JA TIEDON ANTAMINEN
Ohjasi lapsia toiminnoissa verbaalisesti.	VALMENTAMINEN
Kehui lasta, kun tämä esitteli oma keksimäänsä ratkaisua ongelmaan.	PALAUTTEEN ANTAMINEN
Tunnisti lasten erilaiset tarpeet huomioiden erilaiset ruokavaliot.	TUNNISTAMINEN
Antoi lapsille vaihtoehtoja.	JÄSENTÄMINEN
Ohjaaja näyttäytyi turvallisena ja luottettavana.	ROOLI

Luokittelussa eli kategorisoinnissa taas yhdistetään samaa tarkoittavat asiat tai käsitteet (Kananen 2014: 113). Aineiston luokittelu voi olla luonteeltaan teoreettista tai aineistolähtöistä (Kananen 2014: 108). Tässä opinnäytetyössä luokittelu toteutettiin teorialähtöisesti inhimillisen toiminnan mallia pohjana käyttäen. Teorialähtöisessä luokittelussa apuna ovat teoriaan pohjaavat käsitteet, joiden avulla pyritään katsomaan aineistoa (Kananen 2014: 108). Luokittelussa käytettiin apuna Excel-taulukointia, jossa koodattu aineisto sijoitettiin kolmen pääluokan alle (ihminen, ympäristö, tekeminen).

Taulukko 3. Havainnointiaineiston luokittelu

IHMINEN	YMPÄRISTÖ	TEKEMINEN
TAHTO	TILAT	TAIDOT
TOTTUMUS	ESINEET	TOIMINNALLINEN SUORIUTUMINEN
	SOSIAALISET RYHMÄT	TOIMINNALLINEN OSALLISTUMINEN
	KULTTUURI	
	TOIMINNAN MUODOT	

Koodauksen ja luokittelun jälkeen aineiston analyysissä on laadullisessa opinnäytetyössä vuorossa ratkaisujen etsiminen tutkimuskysymyksiin luokitellun aineiston pohjalta. Aineistoista voidaan hakea esimerkiksi tyypillistä kertomusta, toiminnan logiikkaa, samanlaisuutta ja erilaisuutta tai selitystä ilmiölle. Ratkaisujen löytämiseen vaikuttavat aineiston analyysin eri vaiheet, sillä koodaus ja luokittelu tehdään jollakin perusteella eli ratkaisua silmällä pitäen. Aineistosta löytyvät asiat riippuvat siitä, mitä näkökulmaa käytetään. Laadullisessa tutkimuksessa samasta aineistosta voidaan löytää monia tulkintoja. (Kananen 2014: 114–115.)

Havainnointiaineiston luokittelun ja alustavan tulkinnan jälkeen todettiin, että lisää aineistoa kasvattajan haastattelun muodossa olisi tarpeellista kerätä, jotta voitaisiin saada vastaus myös opinnäytetyön alakysymykseen. Tässä opinnäytetyössä toteutui laadulliselle tutkimukselle tyypillinen aineiston keruun ja analysoinnin välinen sykli. Haastattelu oli luonteeltaan havainnointiaineistoa täydentävä, joten haastatteluaineiston käsittelyä luokittelun muodossa ei koettu tarpeelliseksi, vaan vastaus pystyttiin löytämään suoraan haastattelun muistiinpanoista. Haastattelun toteutumisen jälkeen koossa oli aineisto, josta oli mahdollista löytää tarvittavat vastaukset tutkimuskysymyksiin.

Kuvio 2. Aineiston keruun ja analysoinnin välinen sykli (Kananen 2014).

5 Työn tulokset

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön tulokset. Vastaukset kumpaankin alussa esitettyyn tutkimuskysymykseen esitellään limittäin. Tulokset on muodostettu aineistoa tulkitsemalla. Tuloksinalla tarkoitetaan aineiston analyysissä esiin nousevien merkitysten selkiyttämistä ja pohdintaa. Tulosten analysointi ei riitä kertomaan tutkimuksen tuloksia vaan tuloksista olisi pyrittävä kokoamaan yhteen pääseikat ja antamaan vastaukset asetettuihin ongelmiin. (Hirsjärvi ym. 2013: 229.) Perehtymällä aineistoon tutkija pyrkii löytämään tutkimusaineistoon kätkeytyvän ratkaisun, jolla tutkimusongelma ratkeaa (Kananen 2014: 101).

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin, miten luontotoiminta soveltuisi Icehearts tyttötoiminnan toimintamuodoksi ja miten lasten taidot näyttäytyvät luonnossa toimiessa suhteessa arkiympäristössä toimimiseen. Aineistosta nousi useita teemoja, jotka tarjoavat vastauksia näihin kysymyksiin.

5.1 Ihminen

Aineistossa **tahto** ilmeni lasten havainnoinnissa mielenkiinnon osoittamisena ympäristöä ja toimintaa kohtaan. Lasten toiminnassa motivaatio näyttäytyi ympäristön tutkimisena ja tekemiensä havaintojen verbaalisena ilmaisemisena. Nelli Niemelän mukaan retkillä käyminen on joukkueen lapsille yleisesti ottaen mielekästä toimintaa (Niemelä, N. 2015).

Tottumus näyttäytyi lasten toimiessa luontoympäristössä erilaisten roolien kautta. Luontoympäristö mahdollisti erilaisia rooleja verrattuna urbaaniin ympäristöön. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, että ulkonäköpaineet hellittivät luonnossa mahdollistaen roolin perustuen muille kuin ulkonäköön liittyville seikoille. (Niemelä N, 2015.)

5.2 Ympäristö

Suurin osa lapsista osoitti havainnointiaineiston perusteella kiinnostusta ympäristöä kohtaan ja nekin, joille luonto oli ympäristönä vieras, lähtivät pienen suostuttelun jälkeen mukaan toimintaan. **Tilat** eli luontoympäristö tarjosi itsessään paljon virikkeitä ja erilaisia **toiminnan muotoja**.

Aineistosta nousi **esineiden** eli oikeanlaisten varusteiden olennainen rooli luonnossa viihtymisen ja toimimisen kannalta. Myös tämä teema oli esillä sekä haastattelu- että havainnointiaineistossa. Varusteiden puute oli toimintaa rajoittava tekijä ja vaikutti siihen, millaisiksi luonnossa toimimisen kokemukset muodostuivat. Esimerkiksi vääränlaiset kengät ja pitkä hame vaikeuttivat luontopolulla liikkumista. Eräällä havainnoiduista tytöistä uimapuvun puute esti uintiin osallistumisen kokonaan.

Yksi olennainen haastattelu- ja havainnointiaineistosta esiin noussut teema oli **sosiaalisen ympäristön** mahdollistama tuki. Tukea luonnossa tarvitsivat erityisesti ne lapset, joilla oli vähän kokemusta luonnossa liikkumisesta ja joille luonto oli lähtökohtaisesti vieras ja pelottavakin ympäristö. Tuki oli luonteeltaan sekä fyysistä että verbaalista. Fyysisen tuen tarve tuli ilmi esimerkiksi luontopolulla, jossa joidenkin lasten motorinen kömpelyys ja varusteiden epäsopivuus korostui. Esimerkiksi eräs luontoretkelle osallistunut tyttö kompastui ja kaatui heti polun alkupäässä ja tarvitsi runsaasti sekä konkreettista fyysistä apua että verbaalista kannustusta selviytyäkseen tilanteesta jatkaakseen eteenpäin. Yksi havainnoiduista tytöistä kaipasi jatkuvasti aikuista pitämään kädestä kiinni luontopolulla kulkiessaan. Toisaalta osa tytöistä toimi luonnossa itsenäisemmin kuin kouluympäristössä (Niemelä, N. 2015). Näille tytöille oli yhteistä se, että luontoympäristössä toimiminen oli entuudestaan tuttua. Aineistossa tuli ilmi **kulttuurin** vaikutus tuen tarpeeseen. Yleisintä tuen tarve oli maahanmuuttajataustaisilla tytöillä.

5.3 Tekeminen

Luontoympäristö motivoi **toiminnalliseen osallistumiseen**. Lasten **taidot** vaikuttivat siihen, millaisiksi luontokokemukset muodostuivat ja millaisena lasten **toiminnallinen suoriutuminen** näyttäytyi. Tässä vaiheessa monilla tytöillä vaikutti olevan puutteelliset taidot luonnossa toimimiseen. Esimerkiksi tulen sytyttäminen osoittautui haastavaksi osalle tytöistä. Tytöt eivät esimerkiksi osanneet käsitellä tulen sytyttämiseen tarvittavia välineitä, joka näytti aiheuttavan turhautumista ja epäonnistumisen kokemuksia vaaratilanteita unohtamatta.

Haastatteluaineistossa nousi esille joidenkin lasten kohdalla selvä suorituskyvyn ja taitojen koheneminen luontoympäristössä verrattuna kouluympäristöön. Joukkueen kasvattajan Nelli Niemelän haastattelussa tuli esille tilanne, jossa eräälle suurilla oppimisvaikeuksilla koulussa omaavalle tytölle oli otettu aiemmin toteutuneelle luontoretkelle

koulutehtävät mukaan. Niemelä oli havainnut tytön suoriutuvan tehtävistä huomattavasti paremmin luontoympäristössä kuin koulussa ja vaikutus oli näkynyt vielä koulussa tämän jälkeenkin opettajan kertoman mukaan. Toinen tyttö, jolla on suuria oppimisvaikeuksia koulussa sekä heikko itsetunto, mutta vahvat luonnossa toimimisen taidot, osoitti havainnointitilanteen aikana vahvaa toiminnallista pätevyyttä luonnossa toimissaan. (Niemelä, N. 2015.)

Havaintojen perusteella lasten viestintä- ja vuorovaikutustaidot näyttäytyivät positiivisesti luontoympäristössä. Joukkueen kasvattaja Nelli Niemelä kertoi monilla tytöistä olevan vaikeuksia sosiaalisissa suhteissa ja vuorovaikutustaidossa. Niemelän mukaan sosiaalisen kanssakäymisen vaikeudet näkyivät esimerkiksi valehteluna, varasteluna, kiusaamisena ja kaverisuhteiden epäonnistumisena. (Niemelä, N. 2015.) Sosiaalisten taitojen puute näkyi myös SDQ:n tuloksissa. Luontoretkellä lasten välinen kanssakäyminen näyttäytyi sopuisana eikä konfliktitilanteita ollut. Vastavuoroisuus näkyi retkellä esimerkiksi avun tarjoamisena ja kontaktin ottamisena erilaisissa tilanteissa.

Aineistossa prosessuaaliset **taidot** tulivat esille ympäristöön orientoitumisen ja energian kautta. Lasten ilmentämä energia ilmeni luontoympäristössä rauhallisena ja rentona käytöksenä. Niemelän mukaan tytöt ovat yleisesti rauhallisempia luontoympäristössä kuin koulussa, jossa tyttöjen käytöksessä ilmenee paljon levottomuutta (Niemelä, N. 2015). Lasten toiminnasta oli havaittavissa ympäristöön orientoitumista. Lapset eivät osoittaneet tarvetta hakea virikkeitä älypuhelimista ja niiden käyttö oli huomattavasti vähäisempää kuin aiemmin toteutuneessa ryhmähaastattelutilanteessa. Tämä tuli ilmi myös joukkueen kasvattajan haastattelussa. Huomioitavaa on myös, että heti retkeltä lähdettäessä, bussimatalla takaisin koululle, olivat älypuhelimet taas lähes kaikkien lasten käytössä.

5.4 Ohjaajan ominaisuudet ja rooli

Ohjaajan ominaisuudet vaikuttivat konkreettisesti siihen, millaista tukea lapsille oli mahdollista tarjota. Tässä luvussa ohjaajasta puhuttaessa viitataan joukkueen kasvattajaan Nelli Niemelään. Havaintojen perusteella ohjaajan ominaisuudet tukivat luontotoiminnan onnistumista. Ohjaajan toiminnassa **vahvistavia** elementtejä olivat lasten toiveiden huomioiminen ja yhteistyössä heidän kanssaan toimiminen, empatian osoittaminen, lasten puolten pitäminen ja tasavertaisuuden toteutumisesta huolehtiminen. Ohjaajan **neuvottelutaidot** tulivat esille siinä, että tämä osasi tehdä sopivassa suh-

teessa kompromisseja, tarvittaessa houkutteli lapsia osallistumaan toimintaan sekä otti huomioon lasten mielipiteet neuvotellen heidän kanssaan. Ohjaajan toimiminen mahdollisti **fyysisen tuen** tarjoamisen tarpeen mukaan. Fyysinen tuki saattoi olla esimerkiksi kädestä kiinni pitämistä. Ohjaaja **rohkaisi** lapsia verbaalisesti kannustaen. Tarvittaessa ohjaaja **neuvoi ja valmensi** lapsia esimerkiksi osallistaen lapsia aktiivisesti toimintaan sekä **jakoi tietoa** siitä kuinka nuotio sytytetään. Ohjaaja **antoi palautetta** lasten toiminnasta, **tunnisti** lasten tarpeet huomioimalla esimerkiksi lasten erilaiset ruokavaliot ja **jäsensi** toimintaa tarjoamalla vaihtoehtoja sekä jakamalla tehtäviä ja askareita. (Hautala 2013: 253–255; Kielhofner 2008: 185–195.)

Ohjaajan rooli näyttäytyi aineistossa turvallisena ja luotettavana aikuisena, jolla on myös tarvittavaa auktoriteettia. Tähän sisältyi hyvä tilanteiden lukutaito ja järkevä toimiminen myös haastavissa yllättävissä tilanteissa. Esimerkiksi osan lapsista eksytyä polulta ohjaaja ei hätäntynyt ja sai säilytettyä turvallisen ilmapiirin.

6 Päätelmät

Parhaimmillaan luontotoiminta kehittää lasten kokemusta toiminnallisesta pätevydestä. Toiminnallisen pätevyuden kokemus muodostuu silloin, kun ihminen voi toteuttaa toiminnallisen identiteettinsä mukaista toiminnallista osallistumista. Toiminnallisen pätevyuden kokemuksen muodostuminen sisältää rooli-odotusten, omien arvojen sekä vaatimustason mukaista toimintaa, velvollisuuksien täyttämiseen tarvittavien rutiinien ylläpitoa, tyydytystä tuottaviin toimintoihin osallistumista sekä pyrkimystä arvojen mukaiseen toimintaan ja elämän päämäärään. (Hautala ym. 2013: 247–248; Kielhofner 2008: 107.)

Opinnäytetyömme tulokset osoittivat kohdistetun tuen tarjoamisen ja oikeanlaisten varusteiden olevan olennaisia tekijöitä toiminnallisen pätevyuden kokemuksen muodostumisen kannalta luontoympäristössä toimiessa. Haasteeksi Icehearts-tyttöjoukkueessa osoittautuivat lasten eri tasoilla olevat luonnossa toimimisen taidot sekä aikaisemmat kokemukset ja tätä kautta toiminnallinen identiteetti luontoympäristössä (Hautala ym. 2013: 246–247; Kielhofner 2008: 106–107). Luontoympäristö tarjoaa virikkeitä jo itsessään, mutta toiminnallisen pätevyuden kehittymisen kannalta toimintaa voisi porrastaa vastaamaan lasten taitoja ja valmiuksia. Toimintaterapian käytännöistä kumpuava toiminnan analyysi tarjoaa välineen toiminnan yksityiskohtaiseen tarkasteluun ja tätä kautta mahdollistaa toiminnan tarkoituksenmukaisen porrastamisen ja kokonaiskuvan hahmottamisen.

Tyttöjoukkueen kasvattaja Nelli Niemelä on havainnut luontoympäristön positiiviset vaikutukset lasten käyttäytymiseen sekä oppimiseen ja tätä tukevat myös tutkimustulokset, joita käsitelimme luvussa 3.2.2. Tämän opinnäytetyön ja tyttöjoukkueen toiminnan kautta on havaittu luontotoiminnan soveltuvuus syrjäytymisvaarassa olevien lasten hyvinvoinnin tukemiseksi ja edistämiseksi. Näkemyksemme mukaan erityisen tärkeää ympäristökasvatus ja luontotoiminta ovat maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla, joita on paljon myös Icehearts-toiminnan piirissä, ja joilta saattaa taustansa vuoksi puuttua kontakti suomalaiseen luontoympäristöön.

Laajemmassa kontekstissa luontotoiminta tukee opinnäytetyön tulosten valossa toiminnallisen oikeudenmukaisuuden toteutumista mahdollistamalla tyttöjen luontosuhteen kehittymisen ja syventymisen. Suurimmalla osalla toiminnassa mukana olevista tytöistä luonnossa vietetty aika on jäänyt vähäiseksi, jolloin on vaarana toiminnallisen

deprivaation ja epätasapainon kehittyminen (Hautala ym. 2013: 17–19). Erityisesti maahanmuuttajataustaisille tytöillä, joilla kulttuurisen taustan vuoksi ei ole ollut kosketusta suomalaiseen luontoon, luontoympäristössä tapahtuva harrastustoiminta on erityisen tärkeässä roolissa. Icehearts mahdollistaa arvoillaan toiminnallisen oikeudenmukaisuuden toteutumista antamalla syrjäytymisvaarassa oleville lapsille mahdollisuuden harrastuksiin ja tätä kautta laajentaa lasten sosiaalisia suhteita ja toiminnallista osallistumista.

Nelli Niemelä toi esille tyttöjoukkueessa tähän mennessä hyväksi todettuja luontotoimintaan liittyviä toimintatapoja, joita ovat esimerkiksi rästipäivä eli läksyjen tekemistä luonnossa sekä luontoretket ja leirikoulut. Parhaimmillaan luontotoiminta tapahtuisi enenevässä määrin yhteistyössä koulun kanssa, jolloin toiminnan hyödyt laajenisivat myös Icehearts-harrastustoiminnasta lasten koulupäiviin. Luontotoimintaa voisi laajentaa myös ympäristökasvatuksellisin keinoin esimerkiksi oppitunneilla ulkotiloissa ja erilaisilla leirikouluilla luonnossa.

Icehearts-tyttöjoukkueen luonnossa tapahtuva harrastustoiminta on hyvällä alulla ja toiminnan kehittyessä eteenpäin tyttöjoukkue voisi toimia myös Iceheartsin sisällä pioneerina, jonka hyvät käytännöt luontotoiminnassa ja vaikutus kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin toimisivat kannusteena myös muille Icehearts-joukkueille.

7 Pohdinta

Opinnäytetyön lähtökohtana oli selvittää luontotoiminnan soveltuvuutta Icehearts-tyttöjoukkueen toimintamuodoksi sekä tarkastella millaisina lasten taidot näyttäytyvät luontoympäristössä verrattuna kouluympäristöön. Ennen varsinaista aineistonkeruuta lapsista kerättiin esitietoa toimintaterapeuttisilla arviointimenetelmillä sekä haastatteleamalla joukkueen kasvattajaa. Aineisto koottiin havainnoimalla strukturoidusti sekä lasten että ohjaajan toimintaa luontoretken aikana ja haastatteleamalla joukkueen kasvattajaa retken jälkeen. Havainnointiaineisto analysoitiin teorialähtöisesti kaksiportaisen luokittelun avulla. Haastatteluaineisto käsiteltiin kevyesti analysoiden. Analyysin kautta voidaan todeta luontotoiminnan soveltuvan tyttötoiminnan toimintamuodoksi edellyttäen, että ohjaajalla on vaadittavat resurssit ja taidot toiminnan ohjaamiseen. Osalla lapsista taidot näyttäytyivät luontoympäristössä positiivisessa valossa verrattuna kouluympäristöön. Luontoympäristössä lasten olemus näyttäytyi yleisesti ottaen rauhallisena ja ympäristö tarjosi virikkeitä sekä motivoi toimintaan.

Opinnäytetyön aihe valikoitui tekijöiden mielenkiinnon pohjalta yhteistyössä opinnäytetyön yhteistyökumppanin kanssa. Aiheen rajaaminen ja tutkimuskysymysten muodostaminen oli aluksi haasteellista, koska aihe tarjosi paljon erilaisia mahdollisuuksia. Innovatiivisuus ja toimintaterapian kentällä suhteellisen uusi ennaltaehkäisyn näkökulma vaativat tekijöiltä ennakkoluulotonta ja luovaa aiheen tarkastelua opinnäytetyöprosessin jokaisessa vaiheessa. Sopivan teoreettisen näkökulman löytäminen ei myöskään ollut helppoa ja teoreettista lähestymistapaa jouduttiin vaihtamaan sekä rajaamaan. Valintojen perustelu vaati kriittistä ja luovaa ajattelua. Tähän meitä kannusti myös vuoropuhelu opinnäytetyön ohjaajan kanssa. Aineiston keruussa oli huomioitava tutkimuskohteeseen liittyvät haasteet kuten ennakoimattomuus, ja sen vuoksi suunnitelmaa jouduttiin välillä muuttamaan yllättäen. Huomasimme tavoitteiden mielessä pitämisen tärkeyden tutkimuskysymyksiin vastaamisen ja opinnäytetyön onnistumisen kannalta.

Haastavin osuus opinnäytetyön prosessissa oli aineiston analysointi. Sopivan luokiteltavan löytäminen vaati paljon prosessointia ja kriittistä ajattelua sekä vuoropuhelua työn ohjaajan kanssa. Opinnäytetyömme luotettavuutta olisi parantanut entisestään, mikäli olisimme havainnoineet lapsia useammassa eri tilanteessa, kuin mitä nyt oli opinnäytetyön puitteissa mahdollista.

Yhteistyö työelämäkumppanin kanssa oli toimivaa ja vastavuoroista läpi koko opinnäytetyöprosessin. Kummallakin osapuolella oli motivaatiota prosessin läpiviemiseksi ja tarvittaessa joustavien ratkaisujen löytämiseksi. HavaitSIMME opinnäytetyömme kanalta hedelmälliseksi sen, että tekijöitä oli useampi. Tämä mahdollisti monipuolisempien näkökulmien muodostumisen ja niiden perustelemisen. Erityisesti havainnointiaineiston keruussa oli paljon etua siitä, että havainnoijia oli yhden tai kahden sijasta kolme.

Kaiken kaikkiaan olemme opinnäytetyön tekijöinä tyytyväisiä opinnäytetyöprosessin onnistumiseen. Koemme, että pitkäjänteisen prosessin läpivieminen on kasvattanut meitä ammatillisesti. Opinnäytetyö on syventänyt ymmärrystä sekä toimintaterapian teoreettisista viitekehyksistä että luontotoiminnan hyödynnettävyydestä toimintaterapeutin ammatissa. Opinnäytetyö syvensi ja lisäsi motivaatiotamme kehittää omaa osaamistamme aiheesta ja halua hyödyntää luontotoimintaa myös omassa ammatinharjoittamisessamme. Opinnäytetyömme tulokset ovat hyödynnettävissä Icehearts-toimintamallissa ja laajemminkin ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä.

7.1 Opinnäytetyön luotettavuustarkastelu

Opinnäytetyössä tulee tarkastella työn luotettavuutta. Tämän alaluvun tarkoituksena on tuoda esille opinnäytetyön luotettavuuteen liittyviä näkökulmia. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ei voida arvioida ja laskea samalla tavalla kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, joten tutkimuksen luotettavuustarkastelu on arvion varaista ja näin ollen objektiivisen luotettavuuden saavuttaminen on lähes mahdotonta. (Kananen 2014: 146–147.) Tutkimuksen yleisinä luottavuusmittareina pidetään reliabiliteettia ja validiteettia. Tutkimuksen validiteetti eli se, että mitataan oikeita asioita liittyy tutkimuksen suunnitteluun ja osittain myös siihen, että aineiston analyysi tehdään oikein. Reliabiliteetti eli mittaustulosten toistettavuus liittyy lähinnä tutkimuksen toteutukseen. (Kananen 2014: 147; Hirsjärvi ym. 2013: 231.) Laadullinen tutkimus pyrkii ymmärtämään ja selittämään ilmiötä, mutta ratkaisun sopivuudesta muihin tapauksiin ei voida sanoa mitään, sillä ratkaisu ja selitys pätevät vain tutkimuskohteeseensa. Laadullisen tutkimuksen pohjalta voidaan kehittää teorioita ja malleja, jolloin voidaan puhua laajemmasta yleistämisestä. (Kananen 2014: 149.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteereitä ovat vahvistettavuus, arvioitavuus/dokumentaatio, tulkinnan ristiriidattomuus ja saturaatio (Creswell 2007: 202–220;

Eriksson ym. 2008: 294). Vahvistettavuudella tarkoitetaan sitä, että aineiston antaja on vahvistanut tulkinnan olevan oikea (Kananen 2014: 151). Arvioitavuus on riittävää dokumentaatiota, jossa tehdyt ratkaisut tulee olla auki kirjoitettuina ja selkeästi perusteltuina työn uskottavuuden lisäämiseksi. Tulkinnan ristiriidattomuus syntyy siitä, että toinen tutkija tulee samaan johtopäätökseen kirjoittajan kanssa. (Kananen 2014: 153.) Saturaatio tarkoittaa sitä, että eri lähteiden antamat tutkimustulokset alkavat toistua (Kananen 2014: 153).

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidessaan tutkijan on näytettävä toteen, että johtopäätökset ovat oikeita (Kananen 2014: 145). Tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta parantaa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Esimerkiksi aineistoa kerätessä havainnointi- ja haastattelututkimuksessa tulisi tuoda esiin olosuhteet ja paikat (Hirsjärvi ym. 2013: 232). Tiedonkeruu-, analysointi- ja tulkintamenetelmistä tulisi kirjata valinnan syyt ja perustelut. Tämä tarkoittaa myös sitä, että on perehdyttävä etukäteen menetelmiin, jotta tiedettäisiin menetelmien soveltuvuus erilaisiin tutkimusilmiöihin. (Kananen 2014: 153.) Tässä opinnäytetyössä on pyritty kuvailemaan ja tuomaan esille tarkkaan työn eri vaiheet ja työn toteuttamiseen vaikuttaneet olosuhteet. Opinnäytetyössä uusia havaintoyksiköjä otettiin tutkittavaksi niin kauan, kun ne toivat uutta oleellista tietoa tutkimusongelman ratkaisemiseksi.

Triangulaatio eli yhteistäminen on monimenetelmäinen strategia, jolla ilmiötä tarkastellaan monesta näkökulmasta ymmärryksen saamiseksi ja luotettavuuden parantamiseksi. Eri lähteistä kerättävällä aineistolla voidaan saada vahvistusta esitetyille väitteille tai tulkinnalle ilmiöstä. (Kananen 2014: 120–121.) Mitä useampi todiste tai todistaja saadaan väitteen taakse sitä pitävämpi annettu tulkinta tulee olemaan (Kananen 2014: 152.) Triangulaatiossa voidaan käyttää monia menetelmiä kuten havainnointia, haastatteluja ja dokumenttia ratkaisun löytämiseksi. Monimenetelmäistä strategiaa voidaan käyttää tuloksen luotettavuuden varmistamisessa, eli jos eri lähteissä saadaan samantaisia tuloksia tai tukea tuloksille, voidaan ratkaisua pitää luotettavana. Tutkijatriangulaatiossa voi olla kyse tutkijaryhmästä, jossa jäsenet varmistavat tulkinnan. Havainnoinnin tuloksena saadulle tulkinnalle voidaan hakea vahvistusta haastattelulla. (Kananen 2014: 120–121.)

Tässä opinnäytetyössä on hyödynnetty tutkija- sekä aineisto- ja menetelmätriangulaatiota mahdollisimman luotettavien johtopäätösten varmistamiseksi. Luontoretken jälkeen havainnointitulokset käytiin järjestelmällisesti läpi virhetulkintojen välttämiseksi.

Tämän jälkeen aineisto käytiin vielä joukkueen kasvattajan kanssa läpi havaintojen yhteneväisyyden takaamiseksi ja ristiriitaisten päätelmien välttämiseksi. Tutkimusongelman kannalta tarvittiin monia eri menetelmiä ratkaisun löytämiseksi. Havaintojen läpikäyminen kasvattajan kanssa vahvisti tutkimuksen luotettavuustarkastelua.

7.2 Eettinen tarkastelu

Ihmisten ollessa tutkimuskohteena on eettiset näkökohdat otettava tutkimuksen teossa huomioon alusta alkaen. Tutkimuksen eettisyys on määritelty myös Suomen laissa, joka viime kädessä ohjaa tutkijan toimintaa eettisyyden takaamiseksi. Laki määrää muun muassa salassapito- ja vaitiolovelvollisuudesta, tutkimusaineiston luottamuksellisuudesta sekä tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta. (Kuula 2006: 66–98.) Tässä opinnäytetyössä on pyritty ottamaan huomioon eettiset näkökohdat prosessin eri vaiheissa sekä hyvän tieteellisen käytännön toteutuminen.

Eettinen tarkastelu astui kuvioihin heti tutkimuskysymyksen selvittyä ja opinnäytetyön suunnittelun käynnistyttyä. Työssä tuli ottaa yleisten eettisten näkökohtien lisäksi huomioon myös se, että tutkimuskohteena oli tutkimuseettisessä mielessä suojeltava erityisryhmä, jolla ei ole täysivaltaista itsemääräämisoikeutta päättää osallistumisestaan tutkimukseen. Näin ollen tutkimukseen osallistumiseen tarvitaan lasten kohdalla huoltajan lupa. Tämä perustuu oletukseen, jonka mukaan lapsella ei itsellään ole täyttä kompetenssia tehdä informoitua suostumusta. Tästä huolimatta lapsella itsellään on oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta milloin tahansa ilman vanhemman erillistä lupaa. (Kuula 2006: 147–148.)

Tutkimusluvan kysyminen huoltajilta toteutui tämän opinnäytetyön kohdalla lasten kohteihin toimitettuna tiedotteena, jossa huoltajia informoitiin opinnäytetyöstä ja mahdollisuudesta kieltää opinnäytetyöhön osallistuminen oman lapsensa kohdalla. Opinnäytetyön kohderyhmän tapauksessa päädyttiin tähän menettelytapaan, sillä joukkueen kasvattaja Nelli Niemelän mukaan huoltajat eivät ole aiemmissa opinnäytetyöprojekteissa lainkaan reagoineet tutkimuslupapyyntöihin, joihin on vaadittu huoltajan allekirjoitus. Käytäntö vahvistettiin vielä opinnäytetyön ohjaajan Tuula Uutelan toimesta Metropolia Ammattikorkeakoulun asiantuntijoilta. Arja Kuulan (2006) mukaan tutkittavien osatessa lukea, tulisi heille suullisen informaation lisäksi toimittaa myös yksinkertainen kirjallinen tiedote tutkimuksesta (Kuula 2006: 151). Tämän opinnäytetyön kohdalla huoltajille toimitettu tiedote oli myös lasten luettavissa. Tiedotteen lisäksi lapsia informoitiin opinnäy-

tetyöstä sekä joukkueen kasvattajan toimesta etukäteen että opinnäytetyön tekijöiden toimesta ennen aineiston ja esitietojen keräämistä.

Iceheartsin toiminnan piirissä on paljon eri etnisistä taustoista lähtöisin olevia maa-hanmuuttajaperheiden lapsia. Jotta opinnäytetyön tekeminen olisi eettistä, kulttuurisen-sitiivisyyden toteuttaminen ja lasten kulttuuristen taustojen huomioiminen opinnäyte-työprosessissa on olennaista. Kulttuurisensitiivisyyteen liittyvät kysymykset olivat esillä opinnäytetyöprosessissa siitä asti, kun joukkueen kasvattajan kanssa keskusteltiin joukkueen taustoista ensimmäistä kertaa syksyllä 2014. Henkilötietolain mukaan eri-tyistä huolellisuutta tulee noudattaa arkaluonteisia tunnisteellisiä aineistoja käsiteltäes-sä. Laki tulkitsee rotuun tai etniseen alkuperään viittaavat tiedot arkaluonteiksi. (Kuula 2006: 91.) Tämä on otettu opinnäytetyössä huomioon poistamalla tiedot, joista tutkitta-van tarkka etninen alkuperä kävisi ilmi.

Aineiston ja esitietojen keruun jälkeen tutkimuseettiset kysymykset nousivat esille ai-neistoa analysoitaessa etenkin yksilöiden tunnisteellisuuden osalta. Tunnisteellisuu-teen liittyy tunnisteiden poistaminen tai muuttaminen eli anonymisointi (Kuula 2006: 200). Keskeisimmät tavat kvalitatiivisessa tutkimuksessa anonymisoinnissa ovat henki-lönimien ja muiden erisnimien poistaminen tai muuttaminen, arkaluonteisten tietojen harkinnanvarainen poistaminen tai muuttaminen sekä taustatietojen luokittelu kategori-oihin (Kuula 2006: 214). Aineistosta keskusteltaessa joukkueen kasvattajan kanssa sekä opinnäytetyön tekijöiden kesken julkisissa tiloissa, kuten kahvilassa haastattelun yhteydessä, pidättydyttiin käyttämästä lasten oikeita nimiä, jotteivät lapset olisi olleet tunnistettavissa. Myös sähköisesti aineistoja käsiteltäessä ei käytetty tutkittavien oikeita nimiä vaan esimerkiksi nimen kahta ensimmäistä alkukirjainta.

Tunnistamattomuuden ja nimettömyyden periaate ei ole ehdoton, vaan tutkittava voi niin halutessaan valita myös esiintyvänsä tutkimuksessa omalla nimellään (Kuula 2006: 201). Tutkimuseettisesti katsottuna erityisryhmän, eli lasten, ollessa kyseessä ei kui-tenkaan voida olettaa, että ryhmään kuuluvat olisivat kykeneviä päättämään itse tunnis-tettavuudestaan. Lisäksi tämän opinnäytetyön tutkittavat kuuluivat joukkoon lapsia, joista on koulussa erityinen huoli ja siinä suhteessa opinnäytetyön aiheen voisi ajatella olevan ainakin joillekin perheille arkaluontoinen. Näiden seikkojen valossa tässä opin-näytetyössä on päädytty poistamaan tunnistetiedot.

Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen edessä on päätös siitä säilytetäänkö tutkimusaineisto. Jos aineisto päätetään säilyttää tulee ratkaista kysymykset siitä, miten ja missä säilytys tapahtuu (Kuula 2006: 227–230). Tämän opinnäytetyön kohdalla on päädytty siihen, että havainnointi- ja haastatteluaineisto sekä työtä varten kerätyt esitiedot hävitetään työn valmistumisen jälkeen, sillä aineistoa olisi mahdotonta säilyttää kotioloissa tarpeeksi turvallisesti eikä tiedossa ole sopivaa arkistoa, johon aineistot voisi tallettaa. Asianmukaiseen tutkimusetiikkaan kuuluu luonnollisesti myös hyvä tieteellinen käytäntö, joka takaa parhaiten tutkimuksen luotettavuuden ja uskottavuuden (Kuula 2006: 34). Hyvään tieteelliseen käytäntöön katsotaan kuuluviksi muun muassa muiden tutkijoiden osuuden tunnistaminen, asiallinen viittaaminen sekä tutkimustulosten ja -menetelmien huolellinen raportointi (Kuula 2006: 36). Tässä opinnäytetyössä on pyritty tiedostamaan ja huomioimaan hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen työn jokaisessa vaiheessa.

Opinnäytetyön tekijän velvollisuus on huomioida oma asemoitumisensa suhteessa tutkimuskohteeseen ja sen mahdollinen vaikutus työn toteuttamiseen. Opinnäytetyön tekijöistä kukaan ei ole henkilökohtaisia yhteyksiä yhteistyökumppanina toimivaan kasvattajaseuraan. Tarkastelemme näin ollen Iceheartsin toimintaa täysin ulkopuolisina henkilöinä. Opinnäytetyöllä on mahdollisuus vaikuttaa kohderyhmään positiivisessa mielessä luoden mahdollisuuksia uudenlaisiin, ryhmää palveleviin, toimintamuotoihin. (Hirsjärvi 2013: 24.)

7.3 Jatkoehdotukset

Luontotoimintaa voisi kehittää Iceheartsin toiminnassa eteenpäin uusien opinnäytetöiden kautta tässä opinnäytetyössä esille tulleiden näkökulmien pohjalta. Aiheena voisi olla esimerkiksi monimuotoinen opinnäytetyö, jossa laadittaisiin opas, jonka avulla myös muiden joukkueiden kasvattajilla olisi matala kynnyks lähteä toteuttamaan luontotoimintaa. Opas sisältäisi erityisesti Icehearts-lapsille räätälöityjä toimintaehdotuksia ja sen laatimisessa voitaisiin käyttää hyväksi toiminnan analyysiä Icehearts-lasten haasteet huomioon ottaen.

Iceheartsin konsepti hyötyisi toimintaterapian näkökulmasta, joka mahdollistaisi yksilöllisen toiminnan kohdentamisen esimerkiksi strukturoitujen arviointimenetelmien ja toiminnan analyysin sekä porrastamisen kautta. Tämän opinnäytetyön yhteydessä käytetyistä arviointimenetelmistä erityisesti SDQ osoittautui käyttökelpoiseksi ajatellen Ice-

hearts ry:n toimintaa. SDQ:n internet-sivuston avulla on helppo seurata ja dokumentoida lasten kehitystä. Sen etuina ovat soveltuminen monien eri ammattiryhmien käyttöön sekä helppokäyttöisyys tulosten automaattisen analyysin ansiosta. Myös keskusteluja toimintaterapiaopiskelijoiden saamiseksi osaksi Icehearts-toimintaa harjoittelujaksojen muodossa on käyty ja tarve toimintaterapia-alan erikoisosaamiselle on huomattu.

Lähteet

- Annerstedt, M. – Währborg, P. 2011. Nature Assisted Therapy: Systematic Review of controlled and Observational Studies (Scandinavian Journal of Public Health).
- Charles, C. – Louv, R. 2009. Children's Nature Deficit: What We Know and Don't Know. Children & Nature Network, September 2009.
- Creswell J. W. 2007. Research Design: Qualitative and Quantitative Approaches. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Eriksson, P. – Kovalainen, A. 2008. Qualitative Methods in Business Research. London: Sage Publications.
- Geist, R. – Kielhofner, G. 2002: A User's Manual for The Pediatric Volitional Questionnaire. Version 2.0. Chicago: the Model of Human Occupation Clearinghouse, Department of Occupational Therapy, College of Health and Human Development Sciences, University of Illinois at Chicago.
- Godbey, Geoffrey 2009. Outdoor Recreation, Health and Wellness. Understanding and Enhancing the Relationship. Discussion Paper. Resources for the Future.
- Hanski, Ilkka 2012. Environmental biodiversity, human microbiota and allergy are inter-related. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America. Vol. 109 no. 21. 8334–8339.
- Haukkovaara, Lotta – Hämäläinen, Ida 2013. Entäs tytöt?: Projektisuunnitelma Icehearts-toimintamallin soveltamisesta tytöille. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Sosionomin koulutusohjelma.
- Hautala, Tiina – Hämäläinen, Tuula – Mäkelä, Leila – Rusi-Pyykönen, Mari 2011. Toiminnan voimaa. Toimintaterapia käytännössä. Helsinki: Edita.
- Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2013. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy.
- Holmes, R. (toim). 2007. Reconnecting children through outdoor education. Toronto, ON: Council of Outdoor Educators of Ontario.
- Icehearts 2015. Verkkodokumentti. <<http://www.icehearts.fi/icehearts.html>> Luettu 1.9.2015.
- Icehearts 2015. Pitkäkestoista turvaa. Verkkodokumentti. <<http://www.icehearts.fi/toimintamme.html>> Luettu 15.7.2015.
- Jaakola, Jonna – Majanmaa, Hanna 2015. Keijumaailman tytöt: sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen ryhmä Icehearts-tyttöjoukkueelle. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Sosionomin koulutusohjelma.
- Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän Ammattikorkeakoulu. Suomen yliopistopaino Oy, Juvenes Print.

Kielhofner, Gary 2008. Model of Human Occupation. Theory and Application. Fourth Edition. Baltimore: Lippincott Williams & Wilkins.

Korpela, Kalevi 2009. Luonnosta nauttiminen työstä palautumisen keinona. Teoksessa Kinnunen, Ulla – Mauno, Saija (toim.) Irtiottoja työstä: työkuormituksesta palautumisen psykologia. Tampere: Tampereen yliopistopaino oy. 115–125.

Kuo, F. – Taylor A. 2004. A Potential Natural Treatment for Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder: Evidence from a National Study. American Journal of Public Health 94 (9): 1580–1586.

Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Leino, Iida 2011. Tulevaisuuden toimintaterapeutin työnkuva toimintaterapeuttiopettajien kokemana. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveysala. Toimintaterapian koulutusohjelma.

Lieberman, Gerald A. – Hoody, Linda L. 1998. Closing the Achievement Gap: Using the Environment as an Integrating Context for Learning. SEER: Poway, CA.

Louv, Richard. 2005. Last Child in the Woods. Saving our children from Nature-deficit disorder. New York: Workman Publishing.

Lyytinen, Paula – Korhokangas, Mikko – Lyytinen, Heikki (toim.) 2003. Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Mantela, Jaana 2010. Syrjäytyminen ja syrjäytymisriskit. CDS-hanke, Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Metsälehto, Mira 2014. Päämaja. Palvelukuvaus toimintaterapeuttisesta luontointerventiosta. Jyväskylän Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveysala. Toimintaterapian koulutusohjelma.

Niemelä, Miika 2015. Toimimme hyvän kasvun puolesta. Verkkodokumentti. <http://www.icehearts.fi/weboost.php?sivu=tiedosto&t=27&url=icehearts_uutiskirje_2_2015&type=pdf> Luettu 1.9.2015.

Niemelä, Miika – Vartiamaäki, Teemu 2015. Kestääkö hartiat? Verkkodokumentti. <http://www.icehearts.fi/weboost.php?sivu=tiedosto&t=25&url=uutiskirje_1_2015&type=pdf> Luettu 21.6.2015.

Niemelä, Nelli 2015. Kasvattaja, Icehearts ry. Vantaa. Haastattelu 21.7.2015.

Nurmi, Jari-Erik – Ahonen, Timo – Lyytinen, Heikki – Lyytinen, Paula – Pulkkinen, Lea – Ruoppila, Isto 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Nurmiranta, Hanna – Leppämäki, Päivi – Horppu, Sari 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja.

Palsdottir, A.M. – Grahn, P. – Persson, D. 2013. Changes in experienced value of everyday occupations after nature-based vocational rehabilitation. Scandinavian Journal of Occupational Therapy. Volume 21, Issue 1. 58–68.

Pierce, Doris E. 2003. *Occupation by design: Building Therapeutic Power*. Philadelphia: F.A. Davis Co.

Salonen, Kirsi 2005. *Mieli ja maisemat. Eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma*. Helsinki: Edita.

Talvensaari, Minna – Huttunen, Pirjo – Ruhanen, Heli-Marketta 2014. "...ettei siihen vain tule tukkimiehenpäitä". : Lapsen luontosuhteen vahvistaminen elämyksellisellä metsäleirillä. Savonia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Sosiaali- ja terveysala. Sosionomin koulutusohjelma.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Toimia-tietokanta.
<<http://www.thl.fi/toimia/tietokanta/mittariversio/147/>> Luettu 21.6.2015.

TOIMIA-tietokanta 2011–2014. Terveiden ja Hyvinvoinnin laitos. Toimintakyvyn mittauksen ja arvioinnin kansallinen asiantuntijaverkosto. SDQ, Vahvuudet ja vaikeudet-kysely. <<http://www.thl.fi/toimia/tietokanta/mittariversio/147/>> Luettu 21.6.2015.

Townsend, Elizabeth A. – Wilcock, Ann A. 2008. *Occupational Justice*. Teoksessa Boyt Schell, Barbara A. – Gillen, Glen – Scaffa, Marjorie E. Willard – Spackman's Occupational Therapy. Twelfth edition. Lippincott Williams & Wilkins.

Vartiamäki, Teemu 2015. Faktoja Icehearts-toiminnasta ja rahoituksesta. Verkkodokumentti.
<http://www.icehearts.fi/weboost.php?sivu=tiedosto&t=29&url=icehearts_uutiskirje_3_2015&type=pdf> Luettu 8.9.2015.

Wickström, Mika 2014. *Lapsia liukkaalla jäällä. Kasvattajaseura Iceheartsin tarina*. Keuruu: Aurinko Kustannus.

TIEDOTE

Hei,

alkukesästä Metropolia Ammattikorkeakoulun toimintaterapeuttiopiskelijat Tiina Jurvakainen, Iiris Kapanen ja Kati Tiitola tekevät opinnäytetyön tyttöjen luontokokemuksista. Tyttöjä haastatellaan ja havainnoidaan. Nimet eivät tule näkyviin. Jos et halua lapsesi osallistuvan, ilmoita siitä minulle.

Terveisin,

Nelli Niemelä

LAPSEN HAVAINNOINTI

Aika ja paikka:

Havainnoitava:

Havainnoija:

Osoittaa uteliaisuutta ympäristöä kohtaan

- Tutkii ja seuraa ympäristöään
- Orientoitunut suhteessa ympäristöönsä

Reagoi ympäristöönsä ja tekee valintoja

Toimii tarkoituksenmukaisesti saavuttaakseen toiminnassa tavoitteensa

Tekee mieltymyksensä mukaisia valintoja toiminnan aikana

On motivoitunut kokeilemaan uusia asioita

Sitoutuu ja keskittyy meneillään olevaan toimintaan

Osoittaa onnistumisen tunteita toiminnan aikana

Yrittää ratkaista ongelmia (osaa tilanteen vaatiessa pyytää apua)

Pyrkii vaikuttamaan ympäristöönsä toiminnallaan

Osoittaa pyrkimystä kehittyä toiminnassa

Tarttuu haasteisiin myös epäonnistumisen uhalla

Pyrkii muokkaamaan/järjestämään ympäristöään

Ylläpitää ja vie loppuun aloittamansa toiminnan

Käyttää mielikuvitusta tarkoituksenmukaisesti suhteessa toimintaan

Käyttää vuorovaikutustaitojaan ryhmässä asiaan kuuluvalla tavalla

P= Passiivinen   H= Epäröivä   I= Sitoutunut   S= Spontaani

Ovatko toiminnan tilat, välineet ja muodot lapselle entuudestaan tuttuja?

Heijastuuko lapsen kulttuurinen tausta toimintaan?

Millaisena lapsen rooli ryhmässä näyttäytyy?

OHJAAJAN HAVAINNOINTI

Aika ja paikka:

Havainnoija:

Pitää lapsen puolia - huolehtii oikeudenmukaisuuden toteutumisesta ryhmän toiminnassa

Toimii yhteistyössä lasten kanssa

Osoittaa empatiaa lapsia kohtaan eri tilanteissa

On rohkaiseva ja toivoa ylläpitävä

Neuvoo, ohjeistaa (verbaalinen ja fyysinen esimerkki)

Antaa ja ottaa vastaan palautetta

Mahdollistaa toimintaa ratkaisemalla ongelmia

Millaisia mahdollisuuksia ja haasteita ympäristö asettaa?